

106. Torstaina 2 päivänä marraskuuta 1989

kello 13

Siv.

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Kolmas käsittely:

1) Ehdotus laiksi eräitä elintarvikkeita koskevista poikkeuksista liikevaihtoverolakiin annetun lain muuttamisesta 3253

Hallituksen esitys n:o 116
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 56
Suuren valiokunnan mietintö n:o 135
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 56 a

Toinen käsittely:

2) Ehdotus laiksi puoluelain 9 §:n muuttamisesta 3255

Hallituksen esitys n:o 158
Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6
Suuren valiokunnan mietintö n:o 140

3) Ehdotus laiksi Norjan kanssa Tenjoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön eräiden määräysten hyväksymisestä 3256

Hallituksen esitys n:o 53
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 30
Suuren valiokunnan mietintö n:o 141

4) Ehdotukset laeiksi ympäristönsuojelua koskevista muutoksista liikevaihtoverolainsäädäntöön 3257

Hallituksen esitys n:o 117
Toivomusaloitteet n:ot 23, 40, 56, 67 ja 71

Siv. Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57

Suuren valiokunnan mietintö n:o 142

5) Ehdotukset laiksi auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain muuttamisesta 3260

Hallituksen esitys n:o 128
Lakialoitteet n:ot 103/1988 vp. ja 88
Toivomusaloitteet n:ot 163 ja 175/1987 vp., 87, 106, 107 ja 110/1988 vp. sekä 52, 57, 59 ja 99
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59

Suuren valiokunnan mietintö n:o 143

6) Ehdotus laiksi luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain muuttamisesta 3263

Hallituksen esitys n:o 162
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 60

Suuren valiokunnan mietintö n:o 144

7) Ehdotus laiksi teurasruhojen punnituksesta annetun lain 4 §:n 2 momentin kumoamisesta 3264

Hallituksen esitys n:o 172
Talousvaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 145

8) Ehdotus laiksi alkoholilain muuttamisesta „

Hallituksen esitys n:o 98
Talousvaliokunnan mietintö n:o 8
Suuren valiokunnan mietintö n:o 146

	Siv.		Siv.
9) Ehdotus laiksi maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämistä annetun lain 1 ja 10 §:n muuttamisesta	3266	n:o 97 laiksi sairausvakuutuslain 23 §:n muuttamisesta	3285
Hallituksen esitys n:o 171		Pöydällepanoa varten esitellään:	
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9			
Suuren valiokunnan mietintö n:o 147		16) Lakivaliokunnan mietintö n:o 13 hallituksen esityksen johdosta laiksi laintarkastuskunnasta annetun lain muuttamisesta (HE n:o 54)	„
10) Ehdotus laiksi vuoden 1990 maatalouslaskennasta	„	17) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58 sen johdosta, että eduskunnan tietoon on saatettu valtioneuvoston päätös selluloosasta suoritettavasta vientitalletuksesta annetun valtioneuvoston päätöksen 4 §:n muuttamisesta (VNP n:o 4)	„
Hallituksen esitys n:o 142		18) Pankkivaliokunnan mietintö n:o 4 eduskunnan pankkivaltuusmiesten kertomuksesta vuodelta 1988 (K n:o 3) ..	„
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10		19) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 18 hallituksen esityksen johdosta laiksi taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta (HE n:o 140)	„
Suuren valiokunnan mietintö n:o 148		20) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19 hallituksen esityksen johdosta laiksi opintotukilain muuttamisesta ja laiksi opintotukilain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta (HE n:o 169)	„
11) Ehdotus laiksi maataloushallinnon maatilarekisteristä	„	21) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20 hallituksen esityksen johdosta yleisten kirjastojen valtion hallintoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta (HE n:o 167)	„
Hallituksen esitys n:o 143		22) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä laeiksi maatalousyrittäjien eläkelain muuttamisesta ja maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 11 ja 21 §:n muuttamisesta (HE n:o 179)	„
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 11		23) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 8 hallituksen esityksestä laiksi tielaitoksesta (HE n:o 149)	„
Suuren valiokunnan mietintö n:o 149			
12) Ehdotus laiksi pienviljelijäin karjantarkkailuyhdistysten ja sonninpitoyhitymien valtionavustuksista annetun lain kumoamisesta	3267		
Hallituksen esitys n:o 146			
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 12			
Suuren valiokunnan mietintö n:o 150			
13) Ehdotukset laeiksi osuuskuntalain, osuuspankkilain ja kaupparekisterilain 10 §:n muuttamisesta	3268		
Hallituksen esitys n:o 42			
Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 10			
Suuren valiokunnan mietintö n:o 151			
Ainoa käsittely:			
14) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1987	„		
Mainittu kertomus (K n:o 13/1988 vp.)			
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 31			
Esitellään:			
15) Ed. Pohjanoksan ym. lakialoite			

Puhetta johtaa puhemies Sorsa.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi ensimmäinen varapuhemies Hetemäki-Olander sekä edustajat Alaranta, Alho, Antvuori, Donner, Haavisto, Halonen, Hurskainen-Leppänen, Huuhtanen, Hämäläinen, Ikkala, Joenpalo, Jouppila, Juhantalo, Jurva, Karkinen, Kempainen, Knuuttila, Koistinen, Kokko, U. Leppänen, Linnainmaa, Mäkelä, Nieminen, Ollila, Perho, Puhakka, Pystynen, Rehn, Saarinen, Sasi, Seppänen, Tähkämaa ja Virolainen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Sasi, Juhantalo ja Alho.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. Haavisto sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Alaranta, Donner, Hurskainen-Leppänen, Joenpalo, Jouppila, Ollila, Pystynen ja Virolainen.

Uusia hallituksen esityksiä

Puhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella viime lokakuun 30 päivästä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 206—208, jotka nyt on edustajille jaettu.

Eduskunnan tietoon saatettu asetus

Puhemies: Ilmoitetaan, että valtion virkojen täyttämisestä eräissä tapauksissa ja eräiden asetusten toimittamisesta eduskunnalle 24 päivänä lokakuuta 1986 annetun lain 2 §:ssä säädettyssä tarkoituksessa on eduskunnalle, puhemiehelle osoitettuna, saapunut valtion virkamieslain nojalla 20 päivänä lokakuuta 1989 annettu

Asetus rajavartiolaitoksen eräiden virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta.

Tämä asetus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Puhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 460, 467, 471, 473, 474 ja 479. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Ehdotus laiksi eräitä elintarvikkeita koskevista poikkeuksista liikevaihtoverolakiin annetun lain muuttamisesta

Jatkettu kolmas käsittely
Hallituksen esitys n:o 116
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 56
Suuren valiokunnan mietintö n:o 135
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 56 a

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 56 a. Valtioapäiväjärjestyksen 68 §:n 4 momentin mukaan eduskunta voi nyt hyväksyä tai hylätä valtiovarainvaliokunnan mietinnössä ehdotetun lakiehdotuksen.

Keskustelu:

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Kolmannessa käsittelyssä viime tiistaina eduskunta hylkäsi tämän lain pysyvän voimaantulon, ja se merkitsee sitä, että nyt sitten hallitusryhmät ajavat tätä lakiehdotusta yksivuotisena lakina. Se on toki paljon parempi kuin se, että tämä laki olisi pysyvänä saatettu voimaan. Mutta ne sisällölliset heikkoudet, jotka tähän lakiin sisältyvät, ne toki jäävät. Tästä syystä me emme suinkaan voi tähän yksivuotiseen lakiin olla tyytyväisiä.

Keskustelu, joka viime tiistaina käytiin, osoitti meille kyllä hyvin selvästi sen syyn,

miten on ollut mahdollista, että tämä laki, jolla peruselintarvikkeiden hintoja nostetaan, korotetaan niihin sisältyviä liikevaihtoveroja, miten se on ollut mahdollinen menemään eduskunnassa lävitse. Kaikkein parhaiten se kävi ilmi ed. Riihijärven puheenvuorossa, joka osoitti selvästi sen, että ainakaan SMP:n eduskuntaryhmässä eikä SMP:n puheenjohtajakaan näytä tietävän, mistä tässä laissa on kysymys, minkälaisia tarkoituksia, minkälainen sisältö tällä lailla on.

Tässä suhteessa, herra puhemies, toivon, että kun tästä nyt joka tapauksessa tulee yksivuotinen, toivottavasti ei sitäkään, niin ainakin jos siitä tulee yksivuotinen, se vuosi käytettäisiin tähän asiaan paneutumiseen ja perehtymiseen niin, että ensi syksynä tällaista lakia eduskunta ei enää säätäisi.

Herra puhemies! Edellä sanotun perusteella ehdotan, että lakiehdotus hylättäisiin.

Ed. Laine: Herra puhemies! Kannatan ed. E. Ahon tekemää hylkäämisehdotusta.

Perusteluksi haluan vielä todeta, että varsinainen liikevaihtoveron korottaminen nyt esillä olevaan esitykseen sisältyvien liikevaihtoverojen korottaminen ja vielä tämän lisäksi asuntolainojen korkojen, siis peruskoron korottaminen, ne tulevat merkitsemään yhteensä sitä, että vähintään 1 000 markkaa henkilöä kohti ensi vuonna kansalaisten kustannukset lisääntyvät. Kun otetaan vielä huomioon tilastotiedot siitä, miten veronmaksu on muutoinkin kiristynyt, tällainen politiikka on todella vastuutonta.

Siis, herra puhemies, kannatan ed. E. Ahon ehdotusta lakiesityksen hylkäämisestä.

Ed. Riihijärvi: Herra puhemies! Kun on SMP mainittu tämän veroasian yhteydessä, todettakoon ed. Esko Aholle, että tässä nyt kerrankin pannaan meijereitäkin vähän kantamaan vastuuta maitotuotteiden hinnasta. Eivät kai ne meijerit olisi fuusioituneet sillä tavalla, jos ne olisivat olleet kansalaisia, maanviljelijöitä ja tuottajia palvelemissa, mutta nyt ovat meijerit koonneet valtavia pääomia, nimenomaan yksi suuri yritys, ja kohta ei ole Suomessa useampaa meijeriä. Tuottajat ja kuluttajat joutuvat maksamaan laskut. Tässä nyt yritetään purkaa niitä vääristymiä, mitä kaiken kaikkiaan maatalouden subventointiin on pesiytynyt.

Ed. E. Aho (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Jälleen tuli todistetuksi, että ed. Riihijärvi ei ole lakiehdotuksen sisältöön lainkaan perehtynyt. Tätä lisäkustannusta eivät maksa meijerit. Yksikään meijeri ei maksa penniäkään tämän lain perusteella, vaan laskun maksavat suomalaiset maitotuotteiden kuluttajat. Jos tämä asia on näin epäselvä, todella on toivottavaa, että ed. Riihijärvi niin kuin muutkin hallitusryhmien edustajat huolellisesti paneutuvat siihen, mistä tässä laissa on kysymys.

Ed. Vähäkangas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten ed. E. Aho totesi, olisi toivonut, että ed. Riihijärvi olisi lukenut perustelut, mistä tässä puhutaan ja kenelle tämä rasite tulee. Kyllä minä ymmärrän, että ed. Riihijärvin kanta huolta siitä, että kuluttajahinnat ovat korkeat tässä maassa ja toivoo hallituksen jotakin tekevän. Kyllähän hallitus tekeekin mutta päivittäin kuin kuluttajat odottavat eli tämän lain hyväksymisellä korottaa elintarvikkeiden hintoja.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ed. E. Ahon hylkäysehdotus on jo saanut laajaa kannatusta, siitä syystä ei siitä sen enempää. Ehkä on syytä vielä todeta ääneen, että ed. Riihijärvi edellisessä istunnossa totesi, että alkutuotevähenys poistuu tällä ratkaisulla, mitä se, herra paratkoon, sentään ei tee, onneksi ei tee. Nyt hän toteaa, että tämä menee meijereiden maksettavaksi. Kummatkin toteamukset ovat aivan yhtä virheellisiä. Niillä ei ole minkäänlaista tekemistä tämän asian oikean tulkinnan ja oikean sisällön kanssa.

Voin kernaasti yhtyä niihin toivomuksiin, joita täällä on esitetty, että SMP:n eduskuntaryhmässä, kun uskon että siellä on edustajia, jotka tuntevat tämän asian, että nämä käyttäisivät edessä olevan vuoden oman puolueensa puheenjohtajan valmentamiseen, niin että seuraavan kerran seuraavana vuonna hän olisi tästä asiasta riittävästi perillä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. E. Aho ed. Laineen kannattamana ehdottanut, että lakiehdotus hylättäisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka hyväksyy lakiehdotuksen, äänestää ”jaa”; jos ”ei” voittaa, on lakiehdotus hylätty.

P u h e m i e s : Ilmoitan, että pöytäkirjaan merkitään, miten kukin edustaja on äänestänyt.

”Jaa” äänestävät seuraavat edustajat:

Aaltonen, Ahde, Ahonen, Aittoniemi, Ajo, Ala-Harja, Backman, Björklund, Björkstrand, Bärlund, Dromberg, Elo, Gustafsson, Hacklin, Hietala, Hilpelä, Hokkanen, Holvatie, Håkämies, Jaakonsaari, Jansson, Joutsensaari, Järvenpää, Järvisalo-Kanerva, Jääskeläinen, Kalliomäki, Kanerva, Kasurinen, Kautto, Kekkonen, Kettunen, Kohijoki, Korkia-Aho, Lahti-Nuuttila, M. Lahtinen, Laitinen, Lamminen, Lapiolahti, Laurila, Lax, Liikanen, Lindroos, Louekoski, Louvo, Luttinen, Malm, Melin, Metsämäki, Miettinen, Myller, Mäkelä, Mäki-Hakola, Mäkipää, Mönkäre, Mörttinen, Niinistö, Nordman, Nyby, Nyman, Paakkinen, Paasilinna, Paasio, Paavilainen, Pesola, Pietikäinen, Pohjanoksa, Pohjola, Puisto, Puolanne, Rajamäki, Ranta, Rantanen, Rauramo, Renlund, Riihijärvi, Rinne, J. Roos, T. Roos, Rusanen, Saastamoinen, Salolainen, Savela, Savolainen, Siitonen, Skinnari, Suominen, Särkijärvi, Taina, Taxell, Tiuri, Turunen, Tykkyläinen, Törnqvist, Uosukainen, Urpilainen, Valo, Varpasuo, Vastamäki, Wasz-Höckert, Westerlund, Viinanen, Viljanen, Vistbacka, Vuoristo, Vähänäkki ja Zyskowicz.

”Ei” äänestävät seuraavat edustajat:

E. Aho, R. Aho, Almgren, Andersson, Anttila, Apukka, Astala, Fred, Hautala, Heikkinen, Helle, Ikonen, Isohookana-Asunmaa, Jokinen, Jokiniemi, Jätteenmäki, Kanakaanniemi, Kauppinen, Kietäväinen, Kuuskoski-Vikatmaa, Kääriäinen, Laaksonen, P. Lahtinen, Laine, Lehtosaari, P. Leppänen, Löyttyjärvi, Maijala, Mattila, Moilanen, Männistö, Paloheimo, Pekkarinen, Pelttari,

Pesälä, Pokka, Pulliainen, Puska, Renko, Ryynänen, Röntynen, Saapunki, Saari, Sarapää, Sillanpää, Siuruainen, Soininvaara, Steenius-Kaukonen, Säilynoja, Tenhiälä, Tennilä, Uitto, Wahlström, Vihriälä, Vähäkangas, Väistö, Väyrynen ja Väänänen.

Poissa äänestyksestä ovat seuraavat edustajat:

Alaranta, Alho, Antvuori, Donner, Haavisto, Halonen, Hetemäki-Olander, Hurskainen-Leppänen, Huuhtanen, Hämäläinen, Ikala, Joenpalo, Jouppila, Juhantalo, Jurva, Karkinen, Kemppainen, Knuuttila, Koistinen, Kokko, Kärhä, U. Leppänen, Linnainmaa, Nieminen, Ollila, Perho, Puhakka, Pystynen, Rehn, Saarinen, Sasi, Seppänen, Tähkämaa, Valli ja Virolainen.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 106 jaa- ja 58 ei-ääntä; poissa 35. (Koneään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt lakiehdotuksen.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotus laiksi puoluelain 9 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 158

Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 6

Suuren valiokunnan mietintö n:o 140

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 140. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 9 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi Norjan kanssa Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä tehdyn sopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 53

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 30

Suuren valiokunnan mietintö n:o 141

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 141. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Pokka: Arvoisa herra puhemies! Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan nyt käsiteltävänä olevasta Tenojoen kalastussäännöstä omaksunut sellaisen kannan, että nyt käsiteltävänä oleva voimaannpanolaki ja sopimus ovat monessa kohdin ristiriidassa perustuslakimme kanssa. Keskeisenä perusteluna perustuslakivaliokunnan lausunnossa tulee esille, että sopimus loukkaa saamelaisen oikeuksia.

En käy tässä enää yksityiskohtaisemmin selvittämään, mihin kaikkiin seikkoihin valiokunta asiaa käsitellessään aikanaan on keväällä puuttunut. Totean vain sen, että tämä sopimus on käsiteltävä nyt perustuslain säätämisjärjestyksessä. Jos se näin menee, nämä heikkoudethan sinne sopimukseen tulevat jäämään. Siis se, mitä perustuslakivaliokunta on huomautuksillaan tarkoittanut, ei oikeastaan käytännössä johda mihinkään, vaan ne oikeuksien loukkaukset, joita kiistatta tässä sopimuksessa on, jäävät voimaan.

Sen vuoksi, herra puhemies, haluaisin tässä yhteydessä esittää edelleenkin sen toivomuksen, että hallitus ottaisi tämän sopimuksen tutkittavakseen ja kävisi neuvottelut, joita Norjan kanssa tulee käsitykseni mukaan tehdä, jotta perustuslakivaliokunnan lausunnossaan ilmaisema tahto toteutuisi.

Asiallisesti ne ongelmat, jotka tähän sopimukseen liittyvät, eivät sinänsä koske Suomen ja Norjan välisiä asioita, vaan Suomen valtion ja saamelaisen välisiä asioita.

Kun sopimuksen tarkoituksena on tulla voimaan vasta ensi kesänä, tässä olisi käytännössä useita kuukausia aikaa tarkistaa sopimusta, jotta siitä tulisi hyvä. Tämän toivomuksen esitän, koska tiedän, että kun kysymys on valtion sisäisestä sopimuksesta, tämän lain läpimeno ei vaadi tässä eduskunnassa 5/6:n enemmistöä, niin kuin normaalisti perustuslakeina käsiteltävät lait edellyttävät, vaan tähänhän riittää 2/3:n enemmistö, koska lakiesitystä ei tarvitse julistaa kiireelliseksi. Minusta tämä menettely olisi järkevää, ja olisin kovin toivonut, että kalastusministeri Norrback olisi ollut paikalla kertomassa, minkä vuoksi esimerkiksi perustuslakivaliokunnankin mietinnössään erityisesti mainitsema korvauslaki ei ole tullut eduskunnan käsittelyyn. Tässä laissa siis olisi korvattu oikeuksien menetyksiä pohjoisen kunnan Utsjoen asukkaille ja siellä oleville kalastusoikeuden haltijoille.

Pidän tätä Tenojoki-sopimuksen melko perusteellisen eduskuntakäsittelyn lopputulosta aika onnettomana niiden asioiden kannalta, joita ymmärtääkseni kansanedustajat valiokunnissa ovat vilpittömässä mielessä halunneet edistää. Muutoksia ja parannuksia ei tapahdu, vaikka heikkennykset nyt sitten tapahtuvatkin oikeassa järjestyksessä.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Tämän asian käsittelyssä on se ongelmallisuus, että hallituksen esitys pitäisi joko hyväksyä tai hylätä. Sisältöön ei voida vaikuttaa, ja kuitenkin juuri sisältöön pitäisi voida vaikuttaa. Tämä sopimus koskee sekä norjalaista että suomalaista osapuolta. Norjalaisen osapuolen taholta on tapahtunut edistystä. On esiintynyt ymmärtämystä sen puolesta, että pitäisi mahdollistaa mahdollisimman suuren merilohikannan lisääntyminen Tenojoessa. Se on hyvä asia. Mutta suomalainen osapuoli sisäisellä problematiikallaan on muodostamassa tilanteen, että se, mikä Norjan puolen menettelyjen kautta voitetaan, suomalaisen puolen typerän käyttäymisen kautta ollaan menettämässä. Samalla vielä ollaan sisäisesti menettelemässä juuri niin kuin ed. Pokka äsken totesi eli loukkaamassa saamelaisen oikeuksia.

Kiinnitän, arvoisa puhemies, huomiota samaan, mihin ed. Pokkakin, eli että tänä talvena ennen ensi kalastuskauden alkua olisi hallituksella aikaa ratkaista Suomen osapuolen sisäinen problematiikka sillä tavalla, että merilohikantoja tulitaisiin Tenajoella verottamaan vain sen verran kuin kannat kestävät ja että saamelaisten oikeudet siinä turvattaisiin. Tämän takia olisi parasta, että hallitus vetäisi esityksensä pois ja saattaisi ehdotuksen asialliseen muotoon.

Arvoisa puhemies! Tähän problematiikkaan sisältyy vähän laajempaakin, nimittäin se, missä oloissa merilohet Tenajoessa elävät, kun ovat sinne kudulle nousseet. Tällä hetkellä Tenajokea saastutetaan kahdella tavalla: yhdyskuntien jätevesillä sekä Suomen että Norjan puolelta ja erikoisesti saastutetaan happamalla laskeumalla, (Ed. Kettunen: Mistä se tulee?) joka on peräisin lähinnä Kuolan niemimaalta. Näätämöjoki, joka on lähempänä Kuolan niemimaata, on jo siinä tilassa, että on kyseenalaista, pystyvätkö lohikalajien mätimunat kehittymään. Siis joki on happamoitumisen osalta kriittisessä tilassa. Tenajoen kohdalla ollaan menossa samaa kohtaloa kohti, ja voidaan arvioida, että parissa vuosikymmenessä eli tämän sopimuskauden mitalla mitattuna seitsemän sopimuskauden jälkeen ei tarvitse enää tehdä sopimuksia eikä säädellä kalastoa, kun kalastoa ei enää ole.

Arvoisa puhemies! Tänään valtioneuvoston kyselytunnilla käsitellään ympäristönsuojeluasioita ensimmäisenä asiana. Toivon hartaasti, että osallistumme tähän keskusteluunsa mahdollisimman punnokkaasti.

Ed. Pokka: Herra puhemies! Ed. Pulliaisen biologiseen arvioon lohikantojen tilasta Ylä-Lapissa voi hyvin yhtyä, mutta haluan vielä kerran korostaa sitä, että kysymys on oikeusturvasta, ja tällä kertaa oikeusturva liittyy meidän vähemmistökansallisuutemme saamelaisiin. Pidän erittäin valitettavana sitä, että saamelaisten oikeuksia voidaan ottaa maksamatta penniäkään korvausta, ilman että kukaan tässä salissa oikeastaan vakavasti miettii tilannetta. Kysymys on ihmisten toimeentulosta ja elämisestä kotiseudullaan. Eikä yhtään lohduta, että asia tällä kertaa tapahtuu oikeassa järjestyksessä, perustuslain säätämisjärjestyksessä. Kyllä tämä asia pitäisi hoitaa toisella tavalla. Pidän erittäin vali-

tettavana, että sen syvällisempää pohdintaa sopimuksen osalta ei ole eduskunnassa syntynyt.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotukset laeiksi ympäristönsuojelua koskevista muutoksista liikevaihtoverolainsäädäntöön

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 117

Toivomusaloitteet n:ot 23, 40, 56, 67 ja 71

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 57

Suuren valiokunnan mietintö n:o 142

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 142. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. E. Aho: Herra puhemies! Ensinnäkin on annettava tässä asiassa hallitukselle tunnustus siitä, että vihdoinkin meillä korjataan ympäristönsuojeluinvestointeja koskeva vakava epäkohta liikevaihtoverotuksessa. Tähän saakka liikevaihtoverotuksessa tuotannonliset investoinnit ovat olleet ympäristönsuojeluinvestointeja edullisemmassa asemassa. Ympäristönsuojeluinvestointeja on raskaita liikevaihtoverotuksella, mikä ei ole ollut enää pitkään aikaan perusteltua.

Eduskunnasta niin hallitusryhmien kuin oppositionkin puolelta on lukuisia kertoja vaadittu tämän epäkohdan pikaista poistamista. Vihdoinkin hallitus on tullut samalle kannalle ja ehdottaa, että ensi vuoden alusta lukien muutos toteutettaisiin. Muutos on siinä mielessä aivan välttämätön ja kiireellinen, että Suomi on sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin vähentämään sekä rikin että typen oksidien päästöjä. Jotta tähän

vähennykseen päästäisiin, edellytyksenä on se, että tarvittavat investoinnit saadaan pikaisesti käyntiin. Kyse ei ole vaatimattomista investoinneista, vaan miljardiluokkaa olevista hankkeista, joiden liikkeellelähtö useissa tapauksissa on odottanut liikevaihtoverojärjestelmän korjausta.

Valitettavasti lakiehdotus, joka eduskunnalle on jätetty, ei kuitenkaan ollut kaikilta osin perusteltu eikä kohdallaan, vaan edelleenkin liikevaihtoverojärjestelmään jää ympäristönsuojelun osalta epäkohtia, jotka mielestäni olisi aivan hyvin voitu korjata joko jo hallituksen valmisteluvaiheessa tai lain eduskuntakäsittelyn aikana. Kaikkein pahin epäkohta koskee typen oksidien vähentämiseksi tehtävien investointien vähennyskelpoisuutta.

Jos typen oksideja halutaan vähentään rakentamalla erillinen puhdistuslaitos, se kuuluu uuden lain mukaan vähennysoikeuden piiriin ja tältä osin asia on kunnossa. Mutta jos typen oksideja halutaan vähentää uudistamalla polttotekniikkaa niin, että sen seurauksena typen oksidien määrä supistuu, niin tällainen investointi ei olekaan vähennysoikeuden piirissä. Valiokunnalle annettujen selvitysten perusteella kävi aivan kirkkaasti selväksi, että kaikkein tehokkain tapa vähentää typen oksidien päästöjä on nimenomaan polttotekniikan uudistaminen eli juuri se tapa, jota edelleen jää rasittamaan liikevaihtoverotus.

Ympäristöministeriön asettama energiatyppityöryhmä päätyi vanhojen energiantuotantolaitosten typen oksidien vähentämismahdollisuuksia selvittäessään siihen, että niihin tulisi soveltaa juuri mainitsemiani polttoteknisiä keinoja. Tarvittavien investointien määräksi ympäristöministeriön työryhmä arvioi noin 500—1 000 miljoonaa markkaa vuoteen 1998 mennessä. Tästä syystä lain sanamuoto olisi pitänyt korjata sillä tavalla, että vähennysoikeus koskisi myös sellaisia tuotantoprosessiin liittyviä investointeja, jotka tehdään yksinomaan savukaasupäästöjen vähentämiseksi. Tämä korjaus olisi mielestämme välttämätön.

Toinen lakiehdotukseen sisältyvä puute koskee jätteiden hyötykäytön edistämistä. Tältäkin osin on merkittäviä parannuksia ja korjauksia tehty, mutta vähennysoikeus jää puutteelliseksi siltä osin, että sitä ei laajenneta koskemaan myös jäteraaka-aineiden keräilyä varten tehtäviä kone- ja laiteinvestoin-

teja. Valitettavasti on niin, että jos me haluamme nopeasti edistää jätteiden keräilyä ja hyötykäyttöä, juuri keräilyyn liittyvien kone- ja laiteinvestointien vähennysoikeuden toteuttaminen on kaikkein tehokkain ja nopeimmin vaikuttava tapa edistää jätteiden kierrätystä ja hyötykäyttöä. Valitettavasti monet tällä alalla varsinkin paperinkeräyksen puolella toimivista yrityksistä, ovat tällä hetkellä suurissa taloudellisissa vaikeuksissa ja kaipaisivat yhteiskunnan tukea, jotta toiminta voisi kannattavana jatkua.

Herra puhemies! Kertaan vielä lyhyesti lopuksi lakiehdotuksen sisällön. Olemme lain perusrakenteeseen tyytyväisiä, mutta näemme, että siinä on nämä kaksi epäkohtaa, jotka tulisi korjata, eli saattaa myös polttotekniikan uudistusinvestoinnit vähennysoikeuden piiriin ja laajentaa jäteraaka-aineiden kierrätykseen liittyvien investointien vähennysoikeutta. Jotta tähän päästäisiin, mielestämme tulisi hyväksyä keskustan vastalauseeseen sisältyvät ehdotukset.

Tällä perusteella ehdotankin, että toisen ja kolmannen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otettaisiin valtiovarainvaliokunnan mietintöön liittyvän vastalauseen mukaiset lakiehdotukset.

Ed. Pulliainen: Arvoisa puhemies! Ed. E. Aho käytti oikein hyvän puheenvuoron, mutta hän unohti kertoa sen historiallisen tosiasian, että kun hallitus kupeksi esityksen antamisella monta vuotta, se perusteli tätä juuri sillä, että näihin asioihin kiinnitetään erityistä huomiota, jotka ed E. Aho äskeisessä puheenvuorossaan toi esille. On toisin sanoen käsittämätöntä, että hallituksen puolella ei näin hyviä ja selkeitä perusteluja ole pystytty omaksumaan aktiiviseksi pääomaksi silloin, kun hallituksen esitystä on rakenneltu. Opposition edustajat ovat olleet kerrankin valveilla, kun asia on hoidettu valiokunnassa.

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Ed. E. Aho omassa puheenvuorossaan toi esille ne keskeiset tekijät, jotka liittyvät tämän hallituksen esityksen heikkouksiin. Me olemme valiokunnassa yhtyneet keskustan vastalauseeseen.

Kannatan ed. E. Ahon tekemää ehdotusta käsittelyn pohjasta.

Ed. Tennilä: Herra puhemies! Saastuttamista on ehdottomasti saatava vähennetyksi myös meidän maassamme. Ympäristön tuhoamisen uhka on todellisuutta. Meidän mielestämme tässä pitää yritysten osalta edetä käyttäen sekä keppiä että porkkanaa. Nyt tarjotaan porkkanaa, mutta kyllä sitä keppiäkin pitäisi käyttää. Yrityksille pitää paitsi antaa näitä etuisuuksia, kun ne ympäristönsuojeluinvestointeja suorittavat, myös asettaa tiukemmat normit ja velvoitteet. Myös sellaista verokäytäntöä me olemme vaatimassa, joka pakottaa päästöjen vähentämiseen. Demokraattisen vaihtoehdon eduskuntaryhmä on kannattamassa näitä toimia. Haluaisimme mennä pitemmälle. Samalla olemme myös ehdottamassa haittaveroja nimenomaisesti myös teollisuus- ja muille yrityksille päästöjen rajoittamiseksi tietyllä tavalla keppiä käyttäen.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Yleiskeskustelussa on ed. E. Aho ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut, että toisen ja kolmannen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin vastalauseeseen sisältyvät lakiehdotukset.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy suuren valiokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos ei voittaa, on ed. E. Ahon ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 100 jaa- ja 57 ei-ääntä; poissa 42. (Koneään. 2)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt suuren valiokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 14 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta ryhtyy toisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

3 § hyväksytään keskustelutta.

4 §.

Keskustelu:

Ed. E. A h o : Herra puhemies! Ehdotan, että 4 § saisi sen muodon kuin on valtiovarainvaliokunnan mietintöön liittyvässä vastalauseessa, mikä merkitsee sitä, että myös jätteiden keräilyn takia tehtävät kone- ja laiteinvestoinnit tulisivat vähennysoikeuden piiriin.

Ed. Laaksosen: Herra puhemies! Kannatan ed. E. Ahon tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. E. Aho ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. E. Ahon ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 96 jaa- ja 56 ei-ääntä; poissa 47. (Koneään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta ryhtyy kolmannen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

2 §.

Keskustelu:

Ed. E. A h o : Herra puhemies! Ehdotan, että 2 § saisi sen muodon kuin on valtiovarainvaliokunnan mietintöön liittyvässä vastalauseessa, mikä merkitsee sitä, että myös yksinomaan savukaasupäästöjen vähentämiseksi tehtävät, tuotantoprosessiin liittyvät investoinnit tulisivat vähennysoikeuden piiriin.

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Kannatan ed. E. Ahon ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. E. Aho ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. E. Ahon ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 98 jaa- ja 57 ei-ääntä; poissa 44. (Koneään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Edustajat Sasi ja Juhantalo merkitään läsnä oleviksi.

5) Ehdotukset laiksi auto- ja moottoripyöräverosta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 128

Lakialoitteet n:ot 103/1988 vp. ja 88

Toivomusaloitteet n:ot 163 ja 175/1987 vp., 87, 106, 107 ja 110/1988 vp. sekä 52, 57, 59 ja 99

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 59

Suuren valiokunnan mietintö n:o 143

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 143. Ensin

sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Hallitus esittää tällä lakiesityksellään uusille vähäpäästöisille henkilöautoille myönnettävän ns. katalysaattorivähennyksen nostamista 4 500 markkaan. Esitys on, vanhaa sanontaa käyttäen, oikean suuntainen mutta kyläkin riittämätön. On nimittäin sillä tavalla, että katalysaattorin autoon hankkimisen kustannukset ovat selvitysten mukaan keskimäärin noin 6 000 markkaa. Hallituksen esitys ei siis riitä kompensoimaan täysimääräisesti katalysaattorin hankintakustannuksia. Koska katalysaattoreiden asentaminen uusiin autoihin tulee pakolliseksi vasta vuoden 1992 alusta lähtien, on vaarana syntyä tilanne, jossa tämä katalysaattorivähennys ei ole riittävä houkutin sille, että kansalaiset hankkisivat nimenomaan katalysaattoreilla varustettuja uusia autoja.

Suomen ympäristöpoliittisen tilanteen kannalta olisi kuitenkin monin tavoin perusteltua ja tärkeää, että katalysaattorit yleistyisivät autoissa. Siitä syystä keskustan eduskuntaryhmä tulee yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään, että katalysaattorivähennys nostettaisiin todellisten katalysaattorin hankinnasta aiheutuvien kustannusten tasolle eli 6 000 markkaan.

Edelleen tässä yhteydessäkin on syytä kiinnittää huomiota siihen, että vaikka uusien autojen kohdalla asiassa edettäisiin meidän esittämällä tavalla, siitä huolimatta vanha autokanta tulee olemaan liikennepäästöjen kannalta ongelmallinen vielä hyvin useiden vuosien ajan. Niinpä valiokunnan mietintöön liittämässämme vastalauseessa olemme toistaneet aiemmin julkisuudessa esittämämme kannan siitä, että julkisen vallan tulisi ryhtyä suoranaisiin subventiotoimenpiteisiin, joilla edesautettaisiin vanhaan autokantaan katalysaattoreiden hankintaa.

Toki on niin, että kaikkiin vanhoihin autoihin eivät katalysaattorit sovellu, mutta merkittävä osa autokannasta on sellaista, johon ne soveltuvat. Edelleen yhtä selvää on se, että jälkikatalyytit eivät puhdistaa samalla tavalla päästöjä kuin uusiin autoihin asen-

nettavat, mutta yhtä selvää on, että niiden puhdistusvaikutuksella on myös aikamoinen merkitys nimenomaan elinympäristömme liikennepäästöjen puhdistamisen kannalta.

Herra puhemies! Tässä lakiesityksessä toinen tärkeä asia liittyy 17 §:ään, jossa säädelään niitä veronpalautuksia, joita mm. invalideille myönnetään auton hankinnasta. Keskuksen eduskuntaryhmä kiinnittää huomiota siihen, että invalidivähennykset autoverosta ovat olleet samalla tasolla vuodesta 1987 lähtien. Niihin ei ole tehty inflaatiotarkistuksia, vaikka vankat perusteet olisi toki ollut olemassa.

Koko invaliditeetin perusteella myönnettävät verohelpotukset, koko tämä järjestelmä kieltämättä on paraikaa uudelleen harkinnan alaisena, mutta siitä huolimatta mielestämme nyt ainakin inflaatiotarkistukset näihin vähennyksiin olisi tullut tehdä. Toivomme samalla kylläkin, että koko järjestelmän uudistamisessa päästäisiin mahdollisimman nopeasti eteenpäin.

Herra puhemies! Näillä perusteilla 17 §:ään tulemme lain yksityiskohtaisen käsitellyn yhteydessä esittämään korjaukset, jotka merkitsevät invalidipalautusten enimmäisrajojen nostamista inflaatiotarkistuksen määrällä.

Ed. Tiuri (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pekkarinen esittää, että vanhoihin autoihin kannattaisi katalysaattori asentaa. On ole ihan varma, että se ympäristön saastumisen kannaltakaan olisi loppujen lopuksi edullinen, koska se katalysaattorikin aiheuttaa ympäristöhaittoja, kun niitä valmistetaan, ja se hyötysuhde vanhassa autossa on välttämättä kovin huono. Ehkä meillä on joitakin suuria, vanhoja autoja, joihin se kannattaisi panna, mutta niitten osuus sitten kokonaissysteemissä tulee olemaan niin pieni, että sillä ei ole suurta merkitystä.

Sen sijaan olisi ollut hyvin edullista kiihdyttää katalysaattorien käyttöönottoa uusissa autoissa, koska niitten avulla päästäisiin kuitenkin 1990-luvulla parempaan tulokseen typpioksidipäästöjen ja muitten päästöjen suhteen kuin nyt tullaan pääsemään. Siinä suhteessa hallitus on ollut vähän hidas.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Mitä tulee ensinnäkin katalysaattoreiden käytön kiihdyttämiseen uudes-

sa autokannassa, ed. Tiuri, juuri tähän tähtäävän muutosesityksen tulen tekemään 6 §:ään. Muutosesityksen ydin on se, että me esitämme vähennyksen suuruudeksi todellisia katalysaattorin asettamisesta aiheutuvia kustannuksia eli keskimäärin 6 000 markkaa.

Mitä tulee taas katalysaattorien asentamiseen vanhaan autokantaan, on totta, että kaikkeen vanhaan autokantaan ne eivät sovellu, mutta niin kuin sanoin, aika merkittävään osaan autokannasta. Minä luotan tässä asiassa kyllä mm. saksalaisiin... (Eduskunnasta: Insinööreihin!) — Insinööreihin yleensä ja erityisesti saksalaisiin insinööreihin. — Hekin ovat ruvenneet jo aiemmin toimimaan tässä asiassa samalla tavalla, suoranaisesti subventoimaan vanhaan autokantaan hankittavia katalysaattoreita.

Ed. Laaksanen: Herra puhemies! Tässä keskustelussa kiinnitettiin huomiota vanhojen autojen katalysaattoreitten asentamiseen ja uskoakseni tekninen kehitys kulkee siihen suuntaan, että tämä tulee mahdolliseksi aivan lyhyellä ajalla. Viittaan vain siihen kehitykseen, joka on tapahtunut uusien autojen katalysaattorien asentamisessa, joka on ollut varsin ripeätä ja sinänsä oikeasuuntaista. Nyt vain on niin, että hallituksen esitys tässä suhteessa ei ole riittävän pitkälle menevä eli se ei korvaa täysin katalysaattorista aiheutuneita muutoksia.

Herra puhemies! Me olemme myös valio-kunnan mietintöön liitetystä II vastalauseessa kiinnittäneet vakavaa huomiota niihin ongelmiin, jotka liittyvät invalideille myönnettyyn autoveron palautusjärjestelmään, jossa tapahtuu taannehtiva tarkistus. Sen vuoksi me myös tulemme esittämään 17 §:ään muutokset, jotka paitsi korottavat markkamääriä, turvaavat myös paremmin invalidien veronpalautuksen saamisen mahdollisuuden ja niin, että se tulisi tapahtumaan vuosittain elinkustannusindeksin mukaisella tavalla.

Ed. P. Leppänen: Arvoisa puhemies! Lokakuun 2 päivänä eri vammaisjärjestöt järjestivät maakuntatasolla tilaisuuksia, joissa oli mahdollisuus tutustua niihin ongelmiin, joita vaikeavammaisilla on, ja 3. loka-kuuta eduskuntatalon edessä oli Invalidiliiton järjestämä tilaisuus, jossa eri eduskuntaryhmien edustajat kävivät antamassa sympa-

tiaa vammaisille. Mutta jotenkin tuntuu pahalta, että se sympatia ei tässä talossa enää ole saanut sitten suosiota osakseen, kun tämän lain yhteydessä ei ole otettu huomioon mm. niitä esityksiä, mitä SKDL:n eduskuntaryhmän lakialoitteeseen sisältyi, jotka on osin huomioitu II vastalauseessa.

Vaikeavammaisten asiat ovat vuodesta toiseen olleet esillä täällä eri yhteyksissä. Toivoisi, että nyt seuraavan kerran, kun tätä lakia muutetaan, otettaisiin myös huomioon todella se, mitä he ovat esittäneet. Tähän on hyvä pohja SKDL:n lakialoite n:o 88.

Ed. Wasz-Höckert: Herra puhemies! Sillä aikaa kun odotamme, mitä teknisestä kehityksestä ja sen korvaamisesta tulee, olisi hyödyllistä nostaa keskusteluaiheeksi tyhjäkäynnin kieltäminen meillä niin kuin on tehty Ruotsissa. Meillä on tapana varsinkin kylmään aikaan, että nimenomaan ammattiautoilijat, mutta myös muut pitävät autonsa käynnissä, ja minä luulen, että siitä tulee enemmän ympäristöhaittoja kokonaisuutena kuin ehkä katalysaattorin käytöllä estetään.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

5 a §.

Keskustelu:

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisesti eli että katalysaattorivähennyksen enimmäismääräksi tulisi 6 000 markkaa.

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Kannatan ed. Pekkarisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Pekkarinen ed. Laaksosen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisesti.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Pekkarisen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 99 jaa- ja 57 ei-ääntä; poissa 43. (Koneään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

6 a, 7, 8, 12, 13 ja 13 a § hyväksytään keskustelutta.

17 §.

Keskustelu:

Ed. Laaksonen: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä saisi II vastalauseen mukaisen sanamuodon, jota edellä käyttämässäni puheenvuorossa sisällöllisesti kuvasin.

Ed. Pekkarinen: Herra puhemies! Kannatan ed. Laaksosen ehdotusta, joka on asiallisesti ottaen hyvin pitkälti sama kuin keskustan vastalauseessa esitetty.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Laaksonen ed. Pekkarisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Laaksosen ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 97 jaa- ja 59 ei-ääntä; poissa 43. (Koneään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

19 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy suuren valiokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotus laiksi luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 162

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 60

Suuren valiokunnan mietintö n:o 144

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 144. Ensin salitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Olen yksi niistä varsinaissuomalaisista ja pohjoisen kansanedustajista, jotka ovat arvostelleet hallitusta siitä, että hallitus ei ole tehnyt mitään toimia maakaasuverkoston laajentamiseksi Etelä-Suomessa ja maan pohjoisosiin. Ministeri Salolainen eräällä kyselytunnilla kuitenkin viittasi, että nyt esillä oleva hallituksen esitys juuri tarkoittaa maakaasuputkiverkoston rakentamista ja hallituksen myönteistä asennetta sekä etelän että pohjoisen maakaasuverkon jatkamiseen. Tässä mielessä haluan nyt kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksen perusteluissa kyllä todetaan näin: ”Merkittäviä mahdollisuuksia maakaasun lisäkäytölle on Etelä- ja Länsi-Suomessa. Selvittelyn kohteena on myös putkiyhteyden rakentaminen Suomen ja Ruotsin välille. Maakaasun tuomista Pohjois-Suomeen selvitetään.”

Kun hallitus näin on perusteluihin kirjannut, toivon, että hallitus saadessaan ilmeisesti eduskunnalta nyt valtuuden tämän lain soveltamiseen myös maakaasuputkiverkoston laajentamista varten, näitä valtuuksia käyttää ja suuntautuu mm. äsken allekirjoitetun runkosopimuksen mukaisesti maakaasun käytön lisäämiseen ja tässä tarkoituksessa

sellaisten päätösten tekemiseen, jotka tämän hallituksen esityksen hyväksyminen tekee hallitukselle mahdolliseksi.

Ed. Tennilä: Arvoisa puhemies! Pohjoisen maakaasuputken osalta ja perusteluun viitaten, joka hallituksen esityksessä on, haluan selvittää tilannetta seuraavalla näkemyksellä.

Reaalinen mahdollisuus saada maakaasua Pohjois-Suomeen on nimenomaisesti Kostamuksesta vedettävän putken kautta. Kostamushan tulee putkensa saamaan vuosina 1993—94, ja samoihin aikoihin maakaasu olisi siis käytettävissä myös Pohjois-Suomessa. Tämä kannanotto sen vuoksi, että esille on noussut myös Barentsinmeren laajat kaasuosiintymät. Ne ovat kuitenkin käyttöön-oton osalta kaukaista tulevaisuutta. Jos halutaan Pohjois-Suomelle 1990-luvulla maakaasuvaihtoehto, silloin täytyy suuntautua nimenomaan Kostamus-hankkeeseen. Tämä minusta pitäisi pitää selvänä, kun suuria linjaratkaisuja tehdään. Minusta näyttää siltä, että KTM:n ja myös Nesteen taholla on myönteistä asennetta Pohjois-Suomen maakaasuhanketta kohtaan, mutta reaalista on se, että se tulee Kostamuksesta.

Ed. Anttila: Arvoisa herra puhemies! Ed. Laineen tavoin olen itse alueelta, missä on jo vuosia odotettu maakaasuverkon jatkorakentamista nimenomaan Hämeenlinnasta putken vetämistä Lounais-Hämeen kautta Turkuun eli Varsinais-Suomeen ja sieltä mahdollisesti myöskin Ruotsin puolelle. Siinä mielessä käsiteltävänä oleva hallituksen esitys on asian edistämistä, että nyt luodaan järjestelmä korkotukilainoituksen saamiseksi maakaasuverkoston laajentamiseen ja laitostaratkaisujenkin tukemiseen.

Ydinkysymys kuitenkin edelleen on se, että Nesteen kanssa pitäisi saada aikaan ratkaisu siitä, miten paljon valtio on valmis tulemaan vastaan ja miten paljon vastaantuloa tarvitaan, jotta putki voidaan käytännössä rakentaa. Siinä mielessä olisin todella odottanut, että eduskunnassa oleva ensi vuoden budjettiesitys olisi selkeämpi, että siinä olisi asetettu jatkorakentamiselle jokin tavoite. Tällä hetkellä budjetista ei löydy siitä lainkaan minkäänlaista mainintaa, vaikka se esiintyy käsittääkseni viisivuotissuunnitelmassa. Tässä mielessä valtiovarainvaliokunnalla on, mi-

käli poliittista tahtoa löytyy, mahdollisuus tämänkin lain hyväksymisen jälkeen lisätä länsirannikon putken rakentaminen valtiovarainvaliokunnan mietintöön.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1, 2 ja 5 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotus laiksi teurasruhojen punnituksesta annetun lain 4 §:n 2 momentin kumoamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 172
Talousvaliokunnan mietintö n:o 7
Suuren valiokunnan mietintö n:o 145

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 145. Ensin salitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi alkoholilain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 98
Talousvaliokunnan mietintö n:o 8
Suuren valiokunnan mietintö n:o 146

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 146. Ensin salitaan asiasta yleiskeskustelu, ja sen jälkeen

ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Laine: Herra puhemies! Olen aika lailla hämmästynyt talousvaliokunnan mietinnön nimenomaan siitä kohdasta, jossa valiokunta toteaa, että ei ole tarpeellista menetellä siten kuin hallitus ehdottaa, että ns. rattijuopuille — tai niin kuin täällä sanotaan liikennejuopumuksesta tuomituille — asetetaan myyntikielto. Siis valiokunta suhtautuu torjuvasti hallituksen esitykseen. Erityisesti jään kaipaamaan selvitystä, mitä valiokunta tarkoittaa sillä, kun se sanoo, että se ei pidä näitä säännöksiä perusteltuina, koska turvaamisnäkökohdat eivät toimi tarkoitettulla tavalla. Mitä ovat nämä turvaamisnäkökohdat? Minä en kerta kaikkiaan ymmärrä, mitä valiokunta tarkoittaa. Jos valiokunnan puheenjohtaja tai joku jäsenistä voisi tätä selventää, se olisi erittäin hyvä asia.

Edelleen valiokunta on sitä mieltä, että koko pykälän tarpeellisuus on selvitettävä ja ryhdyttävä toimenpiteisiin sen kumoamiseksi. Mielestäni valiokunta on tässä osunut väärään. Tässä asiassa kannatan voimakkaasti hallituksen esitystä.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Alkoholilain muutosesityksessä on hallitus mielestäni osoittanut tarvittavaa joustavuutta mutta myös jämäkkyyttä. Se on ottanut huomioon meneillään olevan valitettavan alkoholipoliittisen kehityksen ja osoittanut pidättyvyyttä erityisesti 38 §:ssä. Sen vuoksi yhdyn ed. Laineen puheenvuorossa esitettyyn hämmästelyyn siitä, että valiokunta on sillä tavoin käsitellyt hallituksen esitystä, että tärkeä 38 § on saanut selvästi vesitetyn luonteen. En voi pitää tätä oikeana.

Herra puhemies! Tulenkin lain yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään, että eduskunta hyväksyisi 38 §:n sellaisena kuin hallitus on sen esittänyt.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Lakiesityksen 38 § on valiokuntatyöskentelyssä muuttunut. Lakiehdotuksessa ehdotettiin, että sellainen, joka on hakeutunut päihteiden vuoksi hoitoon, voisi saada myyntikiellon. Tulkitsemme asian niin, että tämä on huono

säännös, koska se saattaisi toimia siten, että ihmiset karttaisivat hoitoa silloin, kun hoitoa tarvitsevat.

Koko pykälä on käsitykseni mukaan huono siitä syystä, että sitä ei voida valvoa. Myyntikielto on kauppakeskeinen, ja se on myös perustuslain hengen vastainen siitä syystä, että sitä voidaan ehkä jollakin tavalla valvoa pienillä paikkakunnilla mutta suuremmilla sitä ei pystytäkään valvomaan, eli se asettaa kansalaiset eriarvoiseen asemaan. Mielestäni sellaisia lakeja ei pitäisi säätää, jotka ovat perustuslain hengen vastaisia ja joita ei voida valvoa, joten olin kannattamassa koko pykälän poistamista, mutta nyt valiokunnasta saadussa muodossa se on kuitenkin järkevämpi kuin hallituksen esityksessä.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Ed. Anderssonille: Kun hallitusmuodossa on taattu ihmisille omaisuuden suoja, se tarkoittaa sitä, että varastaminen on kielletty, eikä tietääkseni missään ole varastamista vielä kukaan legalisoitu, vaikka se on selvästi perustuslain vastainen. Jos jotakin lain pykälää ei pystytäkään valvomaan, se ei merkitse sitä, että se olisi pykälänä huono, vaan sitä, että yhteiskunta on muissa toimenpiteissään epäonnistunut.

Ed. Andersson: Arvoisa puhemies! Mielestäni vertaus varastamiseen on erittäin huono. Tässä on kysymys siitä, että sellainen ihminen, joka asuu pikkupaikkakunnalla, joutuu lain säännöksen alaiseksi mutta suuremmalla paikkakunnalla asuva on siitä täysin vapaa, eli se asettaa tässä suhteessa kansalaiset eriarvoiseen asemaan. Se on mielestäni myös siitä syystä huono, että se esimerkiksi estää ihmisiä hakeutumasta hoitoon silloin, kun he tarvitsevat hoitoa. Minun mielestäni tämä on täysin tuomittava peruste.

Ed. Laine: Herra puhemies! Minusta hallituksen esitys tarkoittaa sitä, että kaikki ovat lain edessä yhdenmukaisia, esimerkiksi kaikki rattijuopot jos aiheuttavat sellaisia tilanteita, joihin esityksessä viitataan. Hallitus esittää, ettei rattijuopoilta liikennejuopumuksesta tuomituille, sallittaisi myyntiä. Minusta se on ihan oikein. Jos joku kokee tämän kansalaisoikeuksien loukkaamiseksi,

sitä valitan. En tarkoita sellaisia kansalaisoikeuksia, jotka antavat mahdollisuuden aiheuttaa muiden kansalaisten elämän niin turvattomaksi kuin esimerkiksi rattijuoppotapauksissa.

Ed. Andersson: Herra puhemies! Repliikkinä ed. Laineen puheenvuoroon sanon, että kyseinen pykälä on tarkoitettu toimimaan kauppakohtaisesti eli ei niin, että toimitetaan jokaiseen Alkon myymälään jonkinlainen henkilörekisteri. Se taas olisi tietosuojalain vastainen toimenpide.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1, 17 ja 37 § hyväksytään keskustelutta.

38 §.

Keskustelu:

Ed. Almgren: Herra puhemies! Ehdotan, että 38 § saisi sen sanamuodon, joka sillä on hallituksen esityksessä.

Ed. Moilanen: Herra puhemies! Kannatan ed. Almgrenin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Almgren ed. Moilasan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö ”jaa”, ed. Almgrenin ehdotus ”ei”.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 98 jaa- ja 34 ei-ääntä; poissa 67. (Koneään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

48, 56 ja 70 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

9) Ehdotus laiksi maaseudun pienimuotoisen elinkeinotoiminnan edistämisestä annetun lain 1 ja 10 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 171

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 9

Suuren valiokunnan mietintö n:o 147

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 147. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Rajamäki: Herra puhemies! Haluan säestää salissa vallitsevaa keskustalaista hiljaisuutta tuomalla esille nykyisen hallituksen myönteiset panokset maaseudun kehittämiseen. Laki maaseudun elinkeinotoiminnan edistämisestä on hyvin merkittävä juuri tässä suhteessa. Se on maatalouspoliittisesti tärkeä, kun pyritään nimenomaan siirtämään ylituotantoa muille elinkeinotoiminnan aloille. Veronmaksajille on tärkeätä, että yritetään näin tehdä jotakin. Ilmeisesti ensi vuonna 1 500 miljoonaa markkaa verorahoja vieville rasva- ja kananmunavuorille tehdään jotakin.

Laissa on tärkeä näkökulma ottaa huomioon investointi- ja käynnistysavustusten ylärajan korotukset aluepoliittisin perustein. Haluan kuitenkin tässä yhteydessä esittää, että hallitus kiinnittäisi huomion siihen, että kysyntä on tällä hetkellä näissäkin avustuksissa kuten kauppa- ja teollisuusministeriön yritysavustuksissa tarjontaa suurempi. Näin ollen maatalouspiirit ovat leikanneet jo nyt avustuksia. Tämä vuoksi on tärkeätä, että leikkauksissa edetään maan eri alueita ja aluepoliittisia näkökulmia muistaen niin, että ne leikkaukset ovat oikeassa suhteessa.

Ed. Jokiniemi: Herra puhemies! Ed. Rajamäen puheenvuoroon sanon, että hän kuvaa tilanteen liian ruusuiseksi siinä mielessä, jotta tämä on nykyisen lain jatkamista. Todella hakemuksiahan on ollut tähän saakka ainakin noin kaksin- kolminkertainen määrä siihen verrattuna, mitä varoja on käytettävissä. Tämä on todella varsin hyvä laki ja toimiva laki, mutta ainoastaan toivoisi, että hallitus osoittaisi asiaan enemmän varoja.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 10 §, voimaantulo- ja soveltamissäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Ehdotus laiksi vuoden 1990 maatalouslaskennasta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 142

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 10

Suuren valiokunnan mietintö n:o 148

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 148. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—12 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Ehdotus laiksi maataloushallinnon maatilarekisteristä

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 143

Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö
n:o 11
Suuren valiokunnan mietintö n:o 149

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 149. Ensinnä sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—14 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

12) Ehdotus laiksi pienviljelijäin karjantarkkailuyhdistysten ja sonninpitoiyhtymien valtionavustuksista annetun lain kumoamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 146
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö
n:o 12
Suuren valiokunnan mietintö n:o 150

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 150. Ensinnä sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Saapunki: Herra puhemies! Puhun karjantarkkailusta, joka sisältyy hallituksen lakiesitykseen n:o 146, eli lähes sellaisesta asiasta, josta ei tässä salissa oikein uskaltaisi enää nykyaikana puhua.

Ed. Rajamäki mm. puhui rasvavuorista, ja nimenomaan siitä syystä tulin tänne puhumaan, miksi karjantarkkailu on niin tärkeä: että ei rasvavuoria tulevaisuudessa synnyisi. Suomessa nimittäin karjantarkkailu on ollut valtion lakisääteisen avustustoiminnan piirissä jo 59 vuotta ja sen avulla on pystytty aikanaan lehmät saamaan lypsämään mah-

dollisimman paljon ja runsasrasvaista maitoa. Tämähän on ollut karjantarkkailutoiminnan tarkoitus ja tavoite aikanaan.

Kulutustottumusten muuttuttua vähärasvaisen maidon käytön suuntaan on karjantarkkailun apu jälleen tarpeen. Sen avulla voimme ohjata karjantarkkailutoimintaa siihen suuntaan, että lehmät lypsäisivät tulevaisuudessa vähärasvaista ja paljon valkuaista sisältävää maitoa taloudellisesti. Karjantarkkailulla luodaan myös kannattava pohja taloudellisesti toimivalle karjatalousyritystoiminnalle. Kysymyksessä on siis varsin merkittävä maatalouden neuvonnan osa-alue, jota tarvitaan myös tulevaisuudessa.

Hallituksen esitys n:o 146 lähtee siitä, että 59 vuotta vanha laki on tehnyt tehtävänsä ja joutaa lopullisesti eläkkeelle. Esitys on maatalouden kehittämistoimikunnan mietinnön mukainen, jossa neuvonnan laajalaista kenttää toivotaan yksinkertaistettavan siten, että yhden neuvojan vastuualue olisi nykyistä huomattavasti laajempi. Neuvonnan uudistus on vielä tällä hetkellä huomattavasti kesken, ja sen toteuttaminen tapahtuu pääasiassa vuoden 1990 aikana. Toiminnallisesti käytännön toteutus uudessa muodossaan on valmis aikaisintaan vuoden 1991 alusta.

Edellä mainitusta syystä hallituksen esitys on ennenaikainen ja aiheuttaa pelkoa taloudellisten toimintaedellytysten pienenemisenä valtion taholta, koska lain suoja karjantarkkailulta esityksen mukaan häviää. Samanaikaisesti meijerin taloudellinen voimavara on häviämässä tai pienenemässä, koska maitomäärät ovat vähenemässä; niin uhka entisestään suurenee karjantarkkailun taloudellisten edellytysten osalta. Mikäli karjantarkkailun tukea lasketaan oleellisesti nykytasosta, palvelumaksut voimakkaasti tulevat nousemaan viljelijöiden osalta. Seurauksena olisi siirtyminen maidontuotannossa vanhoja aikoja kohti, jolloin karjatalous toimi suunnittelemattomasti sormituntuman varassa.

Edellä olevan johdosta lakiesitys tulisi tässä vaiheessa hylätä ja tuoda uudelleen käsittelyyn vasta sitten, kun karjatalousneuvonnan kokonaisuudistus on toteutunut. Se tarkoittaa myös karjanjalostusyhdistystoiminnan liittämistä uudistukseen.

Herra puhemies! Ehdotan, että lakiesitys jätettäisiin tässä vaiheessa pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Ed. Anttila: Herra puhemies! Kannatan ed. Saapungin pöydällepanoehdotusta.

Puhemies: Kun on tehty ehdotus asian pöydällepanosta ja sitä on kannatettu, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Saapunki ed. Anttilan kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Saapungin ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

13) Ehdotukset laeiksi osuuskuntalain, osuuspankkilain ja kaupparekisterilain 10 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 42

Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 10

Suuren valiokunnan mietintö n:o 151

Puhemies: Käsittelyn pohjana on suuren valiokunnan mietintö n:o 151. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta ensimmäisen lakiehdotuksen 33, 35, 37, 69, 79 a, 79 b, 85, 88, 152 a, 153, 156 b, 156 c ja 158 a — 158 e §, 16 a luvun otsikko, 164—195 §, 18 luvun otsikko, 196—205 §, 19 luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike, toisen lakiehdotuksen 51 a — 51 f ja 90 d §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä kolmannen lakiehdotuksen 10 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Hallituksen kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1987

Ainoa käsittely

Mainittu kertomus (K n:o 13/1988 vp.)

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 31

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 31.

Keskustelu:

Ed. Aaltonen: Herra puhemies! Ulkoasiainvaliokunta on aikaisemmin useamman kerran korostanut sitä, että kehitysyhteistyöstämme on tarpeellista suorittaa yleinen arviointi. Tämän johdosta ulkoasiainministeriö asetti keväällä 1988 riippumattoman asiantuntijaryhmän tekemään kehitysyhteistyötä koskevan yleisen arvioinnin ja luomaan suuntaviivoja kehitysyhteistyölle 1990-luvulle. Työryhmä luovutti raporttinsa kesäkuussa tänä vuonna. Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyösasto ja Suomen itsenäisyyden juhluvuoden rahasto Sitra rahoittivat entisen suurlähettiläänsä Pekka Malisen tutkimuksen kehitysyhteistyön tuloksellisuudesta. Tutkimus julkaistiin viime elokuussa.

Hallitus on valmistellut jo kehitysyhteistyökertomuksen vuodelta 1988. Ulkoasiainvaliokunta on katsonut tarkoituksenmukaisemmaksi tarkastella edellä mainittuja kehitysyhteistyötä koskevia selvityksiä tarkemmin vasta tämän kertomuksen käsittelyn yhteydessä. Onkin pidettävä outona sitä, että vuoden 1988 kertomuksen saaminen eduskuntaan on viivästynyt. Joulukuussa pidettävässä Oecd-maiden ministerikokouksessa julkaistaan poliittinen kannanotto kehitysyhteistyön painopistealueista 1990-luvulla. Jos kertomusta ei ehditä käsitellä ennen mainittua kokousta, jäävät eduskunnan kehitysyhteistyötä koskevat kannanotot vaille huomiota tärkeitä linjanvetoja tehtäessä. Tämä olisi sitäkin valitettavampaa, kun kannanottojen taustaksi on saatu perusteellisia selvityksiä, jotka edellyttävät vielä poliittista arviointia.

Valiokunta on valinnut vuoden 1987 kertomuksen käsittelyä varten seuraavat paino-

pistealueet: lähetyjärjestöjen kehitysyhteistyö, kehitysyhteistyö Botswanan kanssa ja tiedotusalan kehitysyhteistyö.

Lähety- ja kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyön omarahoitusosuus on pääsääntöisesti 40 prosenttia. Vuodesta 1986 alkaen omarahoitusosuuteen on voitu soveltuvien osien laskea mukaan mm. hankkeen hyväksi tehty palkaton vapaaehtoistyö. Ulkoasiainvaliokunta on pitänyt myönteisenä omarahoitusosuuden joustavaa tulkintaa ja katsonut tärkeäksi sen jatkamisen ja kehittämisen järjestöjen perusteltujen esitysten mukaisesti. Riippumaton asiantuntijaryhmä on katsonut vaatimuksen järjestöjen suhteellisen korkeasta omavastuuosuudesta tarkoituksenmukaiseksi perustellen kantaansa sillä, että näin varmistetaan järjestöjen oma sitoutuminen valitsemiinsa projekteihin sekä turvataan järjestöjen toiminnan olemaisuus.

Ulkoasiainvaliokunta on tutustunut perehtymismatkoillaan lähetyjärjestöjen kehitysyhteistyöhön Etiopiassa, Botswanassa ja Namibiassa. Perehtymismatkojensa ja saamansa muun selvityksen perusteella valiokunta pitää lähetyjärjestöjen kehitysyhteistyötä tuloksellisena ja väestön tarpeet huomioon ottavana. Työssä käytetään väestön omaa kieltä, toiminta pohjautuu paikalliseen kulttuuriin, ja osapuolten välillä vallitsevat luotamukselliset suhteet.

Valmiiden hankkeiden siirryttyä paikallisen väestön vastuulle on niiden jatkumisen takin huolehdittu. Valiokunta katsoo, että budjettivaroista lähetyjärjestöille annettavaa tukea voitaisiin lisätä. Myös kansalaisjärjestöjen tuen lisäämiseen ja omavastuuosuuden vähentämiseen on aihetta, koska niiden toiminta on yleensä pitkäjänteisyytensä ja tulostensa osalta verrattavissa lähetyjärjestöjen työhön.

Ulkoasiainvaliokunta totesi vuoden 1986 kehitysyhteistyökertomuksesta antamassaan mietinnössä, että tiedonvälitys on olennainen osa kehitystä ja demokratiaa. Tiedonvälitys on myös välttämätön vieraiden kulttuurien ymmärtämiseksi. Laajennettaessa kehitysyhteistyötä yhteiskunnan eri alueille on viestintä jäänyt yleensä kehityspolitiikan ulkopuolelle, vaikka se luo perustaa kehitysmaissa aloitetuille hankkeille. Tämän johdosta valiokunta katsoo, että myös Suomessa tiedonvälitys olisi liitettävä kehitysyhteistyön piiriin ja suunnattava varoja kehitysmaiden väestön

omaehtoiseen osallistumiseen viestinnän kehittämisessä.

Tiedotusalan kehitysyhteistyön osuus Suomen kehitysyhteistyössä on ollut toistaiseksi vähäistä ja satunnaista. Kehitysmaissa on kuitenkin ilmennyt selvästi tarvetta ja valmiutta tämän alan yhteistyöhön. Suomessa on tiedotusosalalla taasen halua ja valmiutta kehitysyhteistyöhön. Nämä voimavarat tulisi kuitenkin organisoida ja luoda Suomen tiedotusalan yhteistyötä koskeva politiikka. Tiedotusalan yhteistyötä koskeva politiikka voisi ulkoasiainvaliokunnan käsityksen mukaan sisältää seuraavia elementtejä: koulutus ja tutkimus, yleisradiotoiminta, yhteistyö Sadcc-maiden kanssa sekä Unescon Ipdc-erityisrahaston tukeminen. Valiokunta korostaa sitä, että yhteistyössä tulisi suuntautua hallituksesta riippumattomaan ja moniarvoiseen tiedotustoimintaan. Vieraiden kulttuurien ymmärtäminen edellyttää, että tiedotusta kehitysmaista lisätään Suomessa.

Herra puhemies! Ihmisoikeusnäkökohdat ovat olleet Suomen virallisessa kehitysyhteistyöpolitiikassa silmin nähden taka-alalla. Kehitysyhteistyön ja ihmisoikeuksien välisiä suhteita ei ole kehitysyhteistyöpolitiikassamme määritetty lainkaan. Ilmeisin syy tähän on perinteisesti pidättyvässä puolueettomuuspolitiikassa. Ajat kuitenkin muuttuvat ja meidän pitäisi vastata uusiin haasteisiin. Hallituksen pitäisikin mielestäni tulevissa kehitysyhteistyökertomuksissa pyrkiä hahmottelemaan toimintasuunnitelmaa ihmisoikeusnäkökohtien huomioon ottamisesta kehitysvuossa. Panostaminen tasa-arvoon, demokratiaan ja kansalaisvapauksiin luo pitemmän päälle kestävimmän kehitystuloksen.

Kehitysyhteistyössä on yleistynyt se, että antajamaa suorittaa priorisointeja ja asettaa joitakin ehtoja kehitysavulle. Suomikin on jo pitkään asettanut sisällöllisiä tavoitteita ja on viime vuosina myös alkanut soveltaa sellaisia erityistavoitteita kuin naisen aseman edistäminen ja ympäristön vaaliminen. Ihmisoikeuksien tuominen näihin puitteisiin merkitsee näkökulman laajentamista ja eräässä mielessä myös syventämistä, mutta ei välttämättä järjestelmän muutosta. Voidaan myös ajatella, että kehitysapu muutoinkin aina merkitsee jonkinlaista vaikuttamista ja puutumista vastaanottajamaan olosuhteisiin. Kysymys olisi näin ollen vain siitä, mitä tavoitteita kehitysyhteistyölle halutaan aset-

taa ja minkälaisia tuloksia siitä halutaan saavuttaa. Ennen kaikkea on korostettava, että jonkinlaisten ihmisoikeus- tai niitä lähellä olevien kriteereiden huomioon ottaminen voi olla välttämätöntä, jotta saavutettaisiin kehitysavun perimmän tarkoitus: kestävän ja koko kansaa palvelevan kehitysprosessin edistäminen.

Hallitukselle suuntautuva yleisluonteinen apu ehdoitta saattaisi lyhyellä tähtäyksellä jopa edistää kurjistamisen ja repression jatkumista. Pidemmällä tähtäyksellä on joka tapauksessa epätodennäköistä, että maa, joka räikeästi ja systemaattisesti loukkaa ihmisoikeuksia, onnistuu luomaan kestävän ja pitkälle menevän kehitysprosessin.

Herra puhemies! Lausuessani nämä periaatteelliset lähtökohdat en luule, että ihmisoikeusnäkökulman käytännön soveltaminen kehitysyhteistyössä olisi ollenkaan ongelmaton.

Ed. Almgren: Herra puhemies! Valtiontilintarkastajat antoivat kertomuksensa vuodelta 1978 21 päivänä maaliskuuta vuonna 1980. He lausuiivat silloin mm. seuraavaa:

”Lähetysjärjestöt toteuttavat projektinsa yhteistyössä kehitysmaiden omien kansalaisjärjestöjen kanssa. Projektit ovat hajautettuja, maan ja kansan läheisiä ja sopeutettuja paikallisiin olosuhteisiin. Usein pyritään menemään juuri sinne, missä muut eivät vielä toimi. Verrattuna valtioiden viralliseen kehitysyhteistyöhön lähetysjärjestöjen projektit ovat usein pieniä, mutta lukuisina ja monipuolisina ne voivat auttaa kehityksensä ihmistä hänen jokapäiväisissä vaikeuksissaan.

Lähetysjärjestöt korostavat hankkeittensa taloudellisuutta. Projektit rakennetaan osittain palkattomana talkootyönä, johon paikalliset asukkaat osallistuvat. Projekti kouluttaa itse omat työntekijänsä. Työssä käytetään paikallisia rakennustarvikkeita ja materiaaleja.

Lähetystyössä pyritään pitkäaikaiseen työpanokseen. Kentälle lähtevältä lähetiltä vaaditaan hyvää peruskoulutusta, kielitaitoa ja sopeutumiskykyä. Työtä tehdään kussakin maassa kansan omalla kielellä, joka voi olla myös heimokieli tai paikallinen murre. Lisäksi vaaditaan jonkin maailmankielen hallintaa. Työsopimus tehdään 3—5 vuodeksi ja sitä pyritään jatkamaan niin, että esimerkiksi Suomen luterilaisen evankeliumiyhdistyksen

työntekijät palvelevat kohdemaassaan noin 12 vuotta. Lähettien pysyvä kentällä olo mahdollistaa myönnetyn kehitysyhteistyötuen tehokkaan valvonnan. Vaikeutena on toiminnan rahoitus.”

Huikan myöhemmin valtioneuvoston tarkastajat tekevät havainnoistaan yhteenvedon ja lausuvat näin:

”Valtioneuvoston tarkastajain mielestä lähetysjärjestöjä voidaan perustellusti käyttää erityisesti terveydenhuollon, opetustoiminnan ja sosiaalityön sekä erilaisissa neuvontatyön projekteissa, koska nämä ovat taloudellisesti edullisia. Henkilöstö tuntee paikalliset olot, ja apu kohdistuu ihmisiin, jotka apua eniten tarvitsevat. Valtioneuvoston tarkastajain mielestä kasvava osuus kehitysyhteistyövarojen kahdenvälisen lahjamuotoisen kehitysavun kasvusta on perusteltua osoittaa lähetysjärjestöjen kautta yhteisesti hyväksyttyihin eri viranomaisten vaatimukset täyttäviin humanitaarisin hankkeisiin.”

Huomautin, että valtioneuvoston tarkastajain kertomus oli vuodelta 1978 ja asiasta keskusteltiin keuhkatalvella 1980. Jo silloin lausui, että valtioneuvoston tarkastajain havainto ja heidän tekemänsä ehdotukset olivat täsmälleen oikeita. Kesti kuitenkin kauan, ennen kuin eduskunnan ulkoasiainvaliokunta oli valmis kokosydämisesti yhtymään näihin valtioneuvoston tarkastajien havaintoihin, jotka julkaistiin siis jo vuonna 1980, lähes 10 vuotta sitten. Mutta hyvää asiaa kannattaa pitkäänkin ajaa, varsinkin jos on vakuuttunut siitä, että on oikeassa.

Tällä kertaa ulkoasiainvaliokunnan kehitysyhteistyökertomuksesta antama mietintö on poikkeuksellisen hyvää luettavaa. Kun ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja, ed. Aaltonen käyttämässään puheenvuorossa esitteli juuri tätä kohtaa, jota omassakin puheenvuorossani käsittelen, hän huomautti valiokunnan tulleen siihen tulokseen, että budjettivaroista lähetysjärjestöille annettavaa tukea tulisi lisätä. Samalla omavastuusuutta on alennettava, sillä perustelut korkean omavastuusuuden vaatimisesta eivät ole tavallisesti sovellettavissa lähetysjärjestöihin. Näitä kahta asiaa olen uudelleen ja uudelleen painottanut käyttäessäni puheenvuoron kehitysyhteistyöstä. Olen erittäin iloinen siitä, että valiokunta on nyt yksimielisesti voinut hyväksyä mietinnön, joka sisältää nämä oikeat periaatteet.

Ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja totesi puheenvuorossaan, että entinen suurlähettiläs Pekka Malinen on viime kesänä julkaissut teoksen "Kehitysapu täysremonttiin". Tuossa laajassa selonteossa käsitellään niitä monia valitettavasti vikaan menneitä asioita, joita matkan varrella on saatu kokea. Kun ottaa huomioon, että Suomi nykyisin on päässyt tavoiteltuun 0,7 prosentin osuuteen ja että on kysymyksessä erittäin suuri rahamäärä, on ymmärrettävää, että virheitä myös tulee, varsinkin kun otamme huomioon myös sen, että kehitysyhteistyöosaston virkamiesten lukumäärä ei ole kehittynyt samassa suhteessa myönnettävien rahamäärien kanssa. Vastaisuudessa hallituksen ja eduskunnan onkin mielestäni taattava kehitysyhteistyöosastolle riittävä ja asiantunteva virkamieskunta, niin että se, mitä hallitus ja eduskunta on tarkoittanut, myös toteutuisi eli että Suomen kansan kehitysyhteistytöön suuntaamat varat käytettäisiin mahdollisimman tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Teoksessaan "Kehitysapu täysremonttiin" suurlähettiläs Malinen lausuu kuitenkin erään tärkeän periaatteen, kaksikin. Hän sanoo nimittäin siihen tapaan, että silloin kun valtio antaa kehitysapua jollekin kehitysmaalle, sen pitäisi pyrkiä aina siihen, että vastaanottajamaa todella pääsee kehittymään. Toinen tärkeä havainto, jonka Malinen tekee, on se, että sikäli kuin on kysymys välittömästi ihmisten auttamisesta ns. ruohonjuuritasolla eli hädänalaisten välittömästä auttamisesta, olisi tarkoituksenmukaista suunnata apu lähetys- ja kansalaisjärjestöjen kautta. Kun ulkoasiainvaliokunnan valtuuskunta on vieraillut eri kohteissa, se on saattanut vakuuttua siitä, että näin juuri pitäisi menetellä.

Joitakin vuosia sitten eduskunnassa hyväksyttiin laki, jonka mukaan kehitysyhteistytöön lahjoitetut varat tulivat verotuksessa vähennyskelpoisiksi. Se oli suurenmoinen apu esimerkiksi lähetysjärjestöille. Mielestäni on valitettavaa, että eduskunta sittemmin hallituksen esityksestä muutti tulo- ja varallisuusverolakia siten, että tämä vähennysoikeus poistettiin. Olen tiedustellut muutamalta lähetys- ja kehitysyhteistytötä tekevältä järjestöltä, millaiset ovat olleet ne menetykset sen jälkeen, kun etuus poistettiin. Suomen Lähetysseura, joka on tehnyt lähetystytötä

Ambomaalla, pian itsenäistytvssä Namibiasa, lähes 120 vuotta, toteaa, että tämän vuoden aikana tähän mennessä tulo-rahoitus on pienentynyt noin kahdella miljoonalla markalla. Jotkut muut kehitysyhteistytötä tekevät lähetysjärjestöt ovat todenneet saman suuntaisen, heidän kannaltaan valitettavan kehityksen.

Kun ulkoasiainvaliokunta nyt miellyttävällä tavalla antaa rohkaisua lähetysjärjestöjen kehitysyhteistytölle, on mielestäni hallituksen vielä kerran harkittava, olisiko sittenkin palautettava mainittu verovähennysoikeus tulo- ja varallisuusverolakiin, sillä sitä kautta kansa, aivan tavalliset ihmiset haluat olla mukana kehitysyhteistytössä.

Herra puhemies! Lopuksi haluan huomauttaa siitä, että hallituksen taholta olisi myös oikein, että lähetystytössä olevien kehitysyhteistytötä tekevien työntekijöiden lapsille myönnettäisiin vihdoinkin myös lapsilisät.

Ed. Alho merkitään länän olevaksi.

Ed. Laine: Herra puhemies! Ed. Almgren äskenisessä puheenvuorossaan viittasi valiokunnan mietinnön siihen osaan, jossa puhutaan lähetysjärjestöjen työn omavastuuosuuden alentamisesta. Haluaisin lukea myös sen jatko-osan, koska mielestäni on tärkeätä, että ulkoasiainvaliokunta samalla korosti sitä, että kansalaisjärjestöjen tuen lisäämiseen ja omavastuuosuuden vähentämiseen on aihetta. Oikeastaan tämä seikka olisikin puoltanut mielestäni sitä, että tuon kappaleen otsikko olisi voinut olla siten kuin ehdotin "Lähetys- ja kansalaisjärjestöjen yhteistytö", mutta se nyt on sivuasias, pääasia on se, mitä mietintöön on kirjoitettu ja jota tässä on lainattu.

Haluan kuitenkin todeta, että vielä edellisen kehitysyhteistytökertomuksen käsittelyn yhteydessä tämä ei ollut mahdollista. Silloin kertomukseen liittyi edustajien Almgrenin ja Laineen vastalause juuri sen vuoksi, että valiokunta ei silloin suostunut korostamaan järjestöjen omavastuuosuiden alentamisen tärkeyttä. Mutta nyt asia on selvä.

Kaikesta kehitysyhteistytön hyväksi tähän mennessä suoritetusta ponnistelusta huolimatta kiulu kehittyneiden ja kehitysmaiden välillä kasvaa. Kehitysongelma näkyy erityi-

sesti nälänhätänä, jonka seurauksena kuolee joka päivä toistasataatuhatta ihmistä nälkään. Samaan aikaan tuhlataan asevarusteluun miljardeja, joista murto-osa riittäisi kehitysmaiden monien ongelmien voittamiseksi.

Erittäin hälyttävänä on pidettävä sitä, että pääomat kulkevat väärään suuntaan, köyhiltä rikkaille, eli samaan tapaan kuin Holkerin hallituksen vero- ja talouspolitiikassa, jossa myös virta kulkee köyhiltä rikkaille. Mutta kun kehitysavusta puhutaan, niin kyseessä on tietysti kehitysmaista kulkeutuvien pääomien suhde sinne saataviin pääomiin. Kehitysmaat maksavat velkoja ja korkoja enemmän kuin saavat lainoja. Esimerkiksi viime vuonna ne maksoivat velkoja ja korkoja 142,4 miljardia dollaria mutta saivat lainoja 92,3 miljardia dollaria, eli erotus oli 50,1 miljardia dollaria. Rahavirta kääntyi kulkemaan köyhiltä rikkaille jo vuonna 1984, ja tilanne on kaiken aikaa menossa huonompaan suuntaan.

Suomikin voisi tässä asiassa harkita toimiaan. Esimerkiksi vuonna 1985 Suomen vienti kehitysmaihiin oli 6 700 miljoonaa markkaa ja tuonti niistä 3 800 miljoonaa markkaa. Vaikka otetaan huomioon Suomen toimittama ja maksama kehitysapu, oli ylijäämä Suomen hyväksi vielä 1 500 miljoonaa markkaa. Jopa kehitysyhteistyön kohdemaisista on virrannut enemmän varoja Suomeen kuin täältä niihin.

Kehitysmaita alistetaan polkemalla niiden raaka-aineiden hintoja ja pakottamalla niitä velkaantumaan. Yksipuoliseen etuun perustuvat kansainvälisen kaupan rakenteet, ylikansallisten yritysten mielivalta, velkaorjuus ja kytkeytyminen asevarustelukierteeseen johtavat kehitysmaita yhä pahempaan umpikujaan. Kehitysmaiden ongelmat ovat nousseet asevarustelun ja ympäristön saastumisen rinnalle uhaksi koko ihmiskunnan tulevaisuudelle. Kehitysongelmat lisäävät myös maailmantalouden epävakaisuutta. Tällaisessa tilanteessa tarvitaan kansainvälisten taloudellisten suhteiden demokratisoimista ja uuden tyyppistä teollista kehitystä, joka suojelee luontoa ja vastaa kaikkien kansojen etuja.

Suomen kehitysavun määrä on kaksinkertaistunut 80-luvulla ja Suomi on muodollisesti lähestymässä 0,7 prosentin bkt-tavoitetta. Käytännössä suuri osa siitä menee kui-

tenkin suomalaisten yritysten ja kansainvälisen kaupan epäoikeudenmukaisten rakenteiden tukemiseen. Kehittyneiden kapitalististen maiden, myös Suomen, hyvinvointia on rakennettu kehitysmaiden riiston avulla. Tämä historiallinen velka, vaikka se ei ole samais-tettavissa varsinaisten siirtomaaisäntien historialliseen velkaan, on korvatta kehitysmaille. Suomella on varaa asettaa seuraavaksi tavoitteeksi kehitysyhteistyön nostaminen vähintään yhteen prosenttiin kansantuotteesta. Se on kuitenkin selvästi sidottava kehitysmaiden kansojen ja ekologisesti kestävä kasvun tarpeita vastaaviin sisällöllisiin tavoitteisiin. Varoja on hankittavissa mm. leikkaamalla vientiteollisuuden voittoja ja supistamalla asehankintamäärärahoja.

Suomen kehitysavulle ei ole eduskunnan toimesta säädetty selkeitä tavoitteita. Näin tulisi kuitenkin tehdä. Siihen tarjoaisi mahdollisuuden devan eduskuntaryhmän ehdotus, että säädetään laki kehitysyhteistyön tavoitteista. Lain valmisteluun tulisi ottaa myös edustus kansalaisjärjestöistä, joilla on yhä tärkeämpi osuus kehitysyhteistyössä. Maamme kehitysapu on suunnattava palvelemaan kehitysmaiden itsenäistä, tasa-arvoista ja ekologisesti kestävä kehitystä. On arvioitava uudelleen nykyisin Maailmanpankki-ryhmän kautta kanavoitu tuki, johon useissa kehitysmaissa on kohdistettu arvostelua. Näyttää siltä, että Maailmanpankin avulla pyritään kehitysmaita sopeuttamaan ylikansallisen pääoman rakennepolitiikkaan ja voitontavoitteluun.

Maailmanpankin taholta esitettyjä vaatimuksia arvosteli myös kenialainen maalaisnainen ja YK-diplomaatti, joka viime viikon maanantaina Turun yliopistossa lausui seuraavat vavahduttavat Maailmanpankin politiikkaan kohdistuvat sanat. Lainausta Turun Sanomien selostuksesta: "Järkiperaistämisen vuoksi rutiköyhää afrikkalaista naista vaaditaan maksamaan lapsensa sairaanhoidosta eikä hän pysty tuota maksua maksamaan. Lopputuloks on, että lapsi kuolee. Kuinka tuo nainen voisi mitään valita?" Sikäli kuin oikein ymmärrän, ulkoministeri Paasio oli läsnä samaan aikaan taikka ehkä juuri samassa tilaisuudessa ja saattaa paljon enemmän tietää tämän naisen puheenvuorosta.

Nykyistä suurempi osa Suomen antamasta kehitysavusta tulee suunnata suoraan kehitysmaiden omien koulutusohjelmien ja tutki-

muslaitosten, sosiaalipolitiikan, naisten tasa-arvon ja ympäristönsuojelun kehittämiseen. Ympäristönsuojelu tulee ottaa huomioon kaikessa muussakin kehitysyhteistyössä. Kehitysyhteistyön tavoitteiden toteutuminen edellyttää tuen sellaista suuntaamista, joka rohkaisee kansalaisten ja kansalaisjärjestöjen mahdollisimman laajaa osallistumista. Julkista kehitysyhteistyövaroista onkin tuettava nykyistä enemmän myös kehitysmaiden omia kansalaisjärjestöjä ja esimerkiksi ympäristönsuojelua ja naisten tasa-arvon puolesta toimivia kansainvälisiä järjestöjä. Monia mahdollisuuksia tarjoaa myös osuustoiminnan muotojen laajentaminen kehitysyhteistyössä. Uudenlaisia mahdollisuuksia Suomen ja kehitysmaiden tasa-arvoisen kulttuurivaihdon kehittämiseksi avaa se, että maailman kulttuurikehityksen vuosikymmenen keskeiseksi tavoitteeksi on maassamme asetettu kulttuurin osuuden vahvistaminen kehitysyhteistyössä.

Yksipuolisen EC-suuntauksen sijasta Suomen tulee olla mm. YK:n ja Gattin puitteissa aloitteellinen kehitysmaita syrjivien kaupan ehtojen purkamiseksi. On poistettava tulliesiteitä kehityskauppojen harjoittamalta tuonnilta, joka tukee kehitysmaiden talouden omachtoista kehittämistä. Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden uudistuspolitiikka on avannut uusia mahdollisuuksia kehittää myös Suomen, sosialististen maiden ja kehitysmaiden yhteisiä projekteja. Suomen investoinnit kehitysmaihiin ja erityisesti valtionyhtiöiden ulkomaiset taloussuhteet on sidottava tiukasti YK:n hyväksymän uuden kansainvälisen talousjärjestyksen periaatteiden noudattamiseen.

Suomen kehitysyhteistyön tulee olla kiinteä osa maamme rauhanpolitiikkaa ja tukea erityisesti itsenäisyytensä puolesta taistelevia kansoja ja kaikkein köyhimpien maiden kehitystä. Kehitysmaiden mahdollisuudet valita oma kehitystiensä riippuvat imperialistisen voimapolitiikan mahdollisuuksien rajoittamisesta. Arvostettu kansainvälinen asema ja jäsenyys YK:n turvallisuusneuvostossa velvoittaa Suomea aloitteellisuuteen kehitysmaiden ongelmien ratkaisemiseksi ja näin yhteisen kansainvälisen turvallisuuden lujittamiseksi.

Herra puhemies! Lopuksi totean liittyen keskusteluun Etelä-Afrikasta, suhteesta tähän maahan, että Suomen tulisi jatkaa Etelä-

Afrikan eristämisen politiikkaa ja kaikkien suomalaisten tulisi kieltäytyä Etelä-Afrikan rotusortohallinnon mannekiiniksi asettumisesta. Mielestäni diplomaattiset suhteet — tämä on devan eduskuntaryhmän vaatimus — Etelä-Afrikan tasavaltaan on katkaistava, kunnes rotusortohallinto puretaan.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Devan, d:llä, edustaja puhui devan puolesta, mutta olisin toivonut, että hän olisi myös puhunut tevan, kovalla t:llä, eli tekstiili- ja vaatetustyöläisten puolesta Suomessa. Kun hän mainitsi, että suojatulleja kehitysmaista pitäisi madaltaa tai poistaa, sotii se nimenomaan sitä tilannetta vastaan, mikä hyvin naisvaltaisella tevan alalla täällä hetkellä Suomessa vallitsee. Monet yritykset ovat menneet konkurssiin Neuvostoliiton-viennin vähennyttyä ja nimenomaan sen takia, että nk. halpatuontimaista tulee vaatetusalan tuotteita, jotka kilpailevat menestyksellä suomalaisten tuotteiden kanssa. Tämä puheenvuoro ei osoittanut kovin suurta ystävällisyyttä matalapalkka-alalla kamppailevia tekstiilialan naisia kohtaan.

Ed. Laine (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! En lainkaan kiistä sen asian merkitystä ja tärkeyttä, josta ed. Vähänäkki vastauspuheenvuorossaan mainitsi. Viitaten siihen, mitä hän väitti minun puheenvuorostani, voisin myös sanoa, että kyllä ed. Vähänäkin puheenvuoro on hyvin kalseaa kuultavaa kehitysmaiden kansoille, joiden taloudellisten etujen ajamiseen nimenomaan liittyy se, että ne saisivat sellaisen hinnan tuotteistaan, että voisivat jotenkuten tulla toimeen. Tässä mielessä pyrin kiinnittämään huomiota siihen, että Suomi voisi osoittaa solidarisuutta kehitysmaiden kansoja kohtaan mm. suojatulliasiansa.

Muutoin me ehkä ed. Vähänäkin kanssa voimme olla samassa rintamassa taistelemassa Suomessa olevien eri teollisuusalojen, olivat ne sitten nais- taikka miesvaltaisia, tulevaisuuden turvaamiseksi lisäämällä suomalaista vientiä, olipa kyseessä tekstiili-, vaate-, jalkine- tai esimerkiksi laivanrakennusteollisuus. Toivottavasti pystymme kamppailemaan huomattavasti ratkaisevammin teoin näiden alojen tulevaisuuden puolesta kuin mitä nyt esillä olevan asian yhteydessä ed. Vähänäkin puheenvuoro antaisi mahdollisuuden.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laine sanoi varsinaisessa puheenvuorossaan, että ympäristönsuojelu on otettava entistä enemmän huomioon kehitysyhteistyössä. Olen hänen kanssaan aivan samaa mieltä, koska ympäristönsuojelu on avainasemassa. Sen sijaan kun hän esitti, että kehitysapu tulevaisuudessa pitäisi lisätä yhteen prosenttiin bruttokansantuotteesta, en ainakaan tässä vaiheessa olisi kannattamassa sitä ajatusta, vaan heittäisin esille pohdittavaksi sellaisen ajatuksen, että lisääntyvä kehitysapu suunnattaisiin Baltian maihin, Puolaan, Latviaan ja Viroon, ympäristönsuojeluinvestointien rahoittamiseen.

Kehitysyhteistyömäärärahojen tarkasta käytöstä ei meillä ole tietoa, ja kaipaisinkin ihan konkreettista tietoa siitä, kuinka hyvin näillä määrärahoilla saadaan konkreettista apua vietyä kehitysmaihiin.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Toivon, että tulevaisuudessa ei ed. Törnqvistin tavoin aseteta vastakkain ympäristönsuojeluyhteistyötä kehitysmaiden kanssa ja sitä välttämättömä apua, mitä meidän täytyy antaa täällä Euroopassa meidän lähellämme oleviin maihin. Tässä suhteessa on jo aivan itsekäistäkin syistä varmasti paikallaan, että löydämme mm. Baltian maitten kanssa hyviä yhteistyösuhteita ympäristönsuojelun edistämiseksi, mutta ympäristönsuojeluongelmat ovat kehitysmaissa niin polttavat, että minusta on välttämättömä, että me tämän 0,7 prosentin lisäksi olemme valmiit myös kehitysmaitten osuutta kasvattamaan.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Törnqvistille sanoisin suurin piirtein samaa kuin ed. Kuuskoski-Vikatmaa. On erittäin tärkeätä, että me menemme mukaan Baltian maitten ja naapurimaitten ympäristöinvestointiprojekteihin, mutta se ei saa tarkoittaa sitä, että ne olisivat sitten pois vähitellen ja vaivoin saavutetusta kehitysapumäärärahasta. Se on minusta aivan eri juttu ja niitä täytyy pitää erillään.

Ed. Törnqvist (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Puheenvuoroni on ilmeisesti käsitetty väärin. En mielestäni tuonut esille sellaista, että nämä olisivat vastakkaisia. Tarkoitin sitä, että myös Baltian maita täy-

tyy auttaa ympäristönsuojeluinvestoinneissa. Kööpenhaminan merikonferenssissa hätähuuto Baltian maiden ympäristönsuojeluinvestointien rahoittamiseksi oli jotain järkyttävää, ja sen vuoksi olen sitä mieltä, että kehitysyhteistyömäärärahojen lisäksi täytyy myös suunnata rahoja näihin ympäristönsuojeluinvestointeihin.

Ed. Väänänen: Herra puhemies! Hallituksen kehitysyhteistyökertomuksen vuodelta 1987 ollessa nyt esillä ulkoasiainvaliokunta on siitä antamassaan mietinnössä keskittynyt vain kolmeen asiaan sen sijaan, että se aikaisemmin on ottanut esille useita, jopa viisi kuusi painopistealuetta. Tämä johtuu siitä, että valiokuntaa kohta odottaa vuoden 1988 kehitysyhteistyökertomus, joka valitettavasti on käsiteltävä varsin kiireellisenä syistä, jotka valiokunnan puheenjohtaja jo mainitsi.

Minäkin yhdyn niihin, jotka ovat iloisia siitä, että valiokunnan mietinnössä nyt annetaan täysi tunnustus lähetyjärjestöjen ja muitten kansalaisjärjestöjen harjoittamalle kehitysyhteistyölle. On todella aika todeta varsinkin lähetyjärjestöjen työn pitkäaikaisuus ja sen työn merkittävyys. Juuret ovat kaukana historiassa ja menetelmät ovat koe-tellut ja vähvasti myös perustellut.

Arvostusta erityisesti lähetyjärjestöjen työssä herättää se, että työntekijät osaavat puhua kohdemaan kieltä ja että pyritään rakentamaan maan infrastruktuuria myönteisesti ja monipuolisesti lähtemällä liikkeelle sairaan- ja terveydenhoidosta, lukutaidon opettamisesta, sairaaloitten, koulujen ja jopa kirjastojen perustamisesta. On oikein hyvä, että valiokunta nyt yksimielisesti esittää lähetyjärjestöjen sekä muitten järjestöjen tekemälle kehitysyhteistyölle lisätukea ja että järjestöjen omavastuuosuuden alentamista myös ehdotetaan. Nämä huomiot ja toimenpiteet perustuvat niihin valiokuntamatkoihin, joita ulkoasiainvaliokunta on tehnyt kehitysmaihiin. Ajattelen tässä vain Etiopiaa ja Namibiaa.

Valiokunta esittää toisena painopistealueena Botswanan osalle tulevan avun lisäämistä ja kolmanneksi tiedonvälityksen kehitysyhteistyön tehostamista. On paikallaan, että Suomi lisää kehitysyhteistyömuotoihinsa myös tiedotusalan. Se tarkoittaa alan henkilöstön koulutusta ja mm. panostusta radio-

toimintaan. Tämä on omiaan auttamaan kehitysmaita yhteisen maailman yhteyteen. Se tuo sinne lukutaidottomatkin ja syrjäisimmät alueet.

Mutta on tietysti muistettava myös mitalin toinen puoli. Kehitysmaan yhteiskuntajärjestelmästä ja vallitsevista oloista hyvin paljon riippuu, mitä tiedotusolojen kehittäminen kulloinkin käytännössä merkitsee asianomaisessa maassa. Se saattaa tarkoittaa myös, että totalitäärinen valtio saa käyttöönsä erittäin tärkeän ja yhdenmukaistavan tiedotusvälineen, jolloin tiedotuksen moniarvoisuuden asemesta sen yksisilmäisyys on tosiasia. Kovin sinisilmäisesti ei Suomeenkaan siis kannata kehitysapua tällä alueella lisätä, ennen kuin kussakin tapauksessa asia tutkitaan ja seuraukset ennakoidaan.

Suomen kehitysapu oli vuonna 1987 runsaat 2 000 miljoonaa markkaa, ja nyt käsiteltävänä olevassa vuoden 1990 tulo- ja menoarviossa apu nousee jo 3 453 miljoonaa markkaan. Nousu on ollut viime vuosina tavattoman suuri, ja on ymmärrettävää, että näin voimakas nousu edellyttää jo kokonaisvaltaista arviota Suomen kehitysyhteistyön nykyvaiheesta, sen päämääristä ja tulevaisuuden suuntaviivoista.

On sanottava selkeästi julki se, että kehitysapumme on tällä hetkellä kuin tilkkutäkki. Apua on hajautettu kymmenille eri tahoille, sen sijaan että kohteiden rajoittaminen ja avun tehostaminen olisi toteutettu. Mietinnössään vuoden 1986 kehitysyhteistyökertomuksesta totesi ulkoasiainvaliokunta, ettei saatavilla ole riittävästi selvityksiä siitä, millaisin muodoin ja millä viranomais- tasolla kansainvälistä kehitysyhteistyötä koskevat päätökset Suomessa nykyisin tehdään. Valiokunta katsoi silloin selvityksen tarpeelliseksi kehitysyhteistyön valvonnan ja kehittämisen kannalta. Niinpä on saatu nyt kaksi arviota, jotka viime kesän aikana ilmestyivät. Toinen niistä, entisen suurlähettilään Malisen arvio, on huomattavasti kriittisempi ja siinä edellytettiin selvää kehitystä tapahtuvaksi kohdemaassa Suomen toimenpiteitten seurauksena ja tarkkaa valvontaa ja yleensä jälkiseurantaa. Valiokunta paneutuu tähän kritiikkiin seuraavan eli vuoden 1988 kehitysyhteistyökertomuksen käsittelyn yhteydessä.

On todettavissa, että kansainvälisessä kehitysavussa markkinoilla alkaa olla valtioita kuten Japani, jotka ovat valmiit panosta-

maan erittäin suuria summia ja lisäksi erinomaisten edullisin ehdoin, jopa ehdoitta, kehitysmaihin. Kansainvälisessä kehitysyhteistyössä alkaa sitten olla yhä vaikeampi edellyttää avun kohdemailta kehitysavunannon vastineeksi tarpeellisia toimia.

Muutamia päiviä sitten oli Kööpenhaminassa Pohjoismaiden sekä Itämeren ja Pohjanlahteen rajoittuvien valtioiden ynnä Kanadan yhteinen meriensuojelukonferenssi, johon täällä jo viitattiinkin. Sen teki kansanedustaja Törnqvist. Hän totesi, että konferenssissa mukana oli Neuvostoliiton, Puolan ja DDR:n edustajia ja etenkin Baltian maissa ja Puolassa ympäristön saastumisen tilanne on erittäin hankala. On totta, että konferenssissa todellakin Baltian maat profiloituivat aivan erityisesti sen vuoksi, että saastumisen tilanne siellä on jo vaarallinen. Lapsikuolleisuus esimerkiksi Latviassa on muutaman viime vuoden aikana noussut nyt maailman toiseksi suurimmaksi ja sitä paitsi väestön keski-ikä yleensä on jo hälyyttävästi laske- massaan näissä maissa ympäristön saastumisen vuoksi.

On siis täysin ymmärrettävää, että ed. Törnqvist otti esille sen, eikö voitaisi nyt myös kehitysmaiden auttamisen rinnalla ottaa nämä Suomen läheiset naapurit huomioon, kun ympäristönsuojelutoimenpiteitä rahoitetaan. Etelästä tulee alueellemme huomattava määrä ilmansaasteita, ja yhteinen meri saastuu. Kun Baltian maat ovat taloudellisesti vaikeassa asemassa eivätkä omaehtoisesti voi hoitaa ympäristönsuojeluaan, on noussut esiin kysymys siitä, eikö Pohjoismaitten mukaan lukien Suomi tulisi auttaa näitä maita ympäristönsuojeluteknikassa. Samalla suojeltaisiin omia alueita.

On kysytty, eikö todellakin Suomen varaimista lisääntyvistä kehitysyhteistyövaroista voitaisi käyttää Baltian maiden hyväksi nyt määrärahoja. YK ja Oecd ovat kuitenkin määrittäneet kriteerit kehitysmiksi katsottaviksi valtioiksi. Niiden mukaan kehitysmaan bruttokansantuote saa olla korkeintaan 350 dollaria henkeä kohti vuodessa, korkeintaan 20 prosenttia väestöstä saa olla lukutaitoista ja teollisuudesta on tultava vain 10 prosenttia bruttokansantuotteesta. Näitten kriteerien mukaan ei mikään kyseisistä meidän alueemme eteläpuolella olevista valtioista tulisi kysymykseen kehitysapua annettaessa. Kun kuitenkin hätä on erittäin suuri ja sen

vaikutukset Suomeen vaaralliset, on syytä harkita todellakin, onko mahdollista muuttaa kehitysavun kriteereitä tai sitten muulla tavoin taloudellisesti tukea näitä maita ympäristönsuojelussa. Apu meni todelliseen tarpeeseen ja auttaisi myös antajamaita. Yleensä YK:n alaisessa kehitysyhteistyössä tulisi nyt panostaa ympäristönsuojelurahastoihin tähänastista enemmän ja myös niihin, jotka toimivat Euroopassa.

Ulkoasiainvaliokunta joutuu todella nopeassa tahdissa paneutumaan seuraavaan kehitysyhteistyökertomukseen, jonka hallitus antaa. Toivottavasti siinä on silloin mahdollisuus pidemmältä keskustalla niistä avun suurista periaatelinjoista, joihin juuri kaksi valmistunutta tutkimusta, toinen niistä entisen suurlähettilään Malisen kirja, antavat aihetta.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Väänänen puheenvuorossaan äsken kiinnitti useaan kertaan huomiota siihen, että lähiaikoina tulee kehitysyhteistyökertomus vuodelta 1988 käsitteilyyn valiokunnassa.

Kaksi sellaista perustavaa seikkaa, jotka kehitysyhteistyössä olisi jo pitkän aikaa sitten pitänyt ottaa huomioon: Toinen on kehitysyhteistyön laatu siten, että olisi jo aikaisemmin ja voimakkaammin siirrytty ns. vaihtoehtoiseen kehitysyhteistyöhön, jolloin kiinnitettäisiin aikaisempaa enemmän huomiota kohdemaan omaan väestöön, omiin traditioihin, omiin resursseihin, yhteistyöhön, kokonaisvaltaisuuteen ja siihen, että sinne ei pyritä viemään hyvin pitkälle vietyä länsimaista tekniikkaa. Tämä on siis ensimmäinen sellainen kysymys, johon olisi pitänyt kiinnittää huomiota jo pitkän aikaa sitten. Nyt siihen on alettu vähitellen kiinnittää huomiota.

Toinen kysymys, johon ei vielä näy kiinnitettävän huomiota laisinkaan, on kehitysavun pitkäjänteisyys. Meillä ei ole vielä yhtään sellaista kohdetta kehitysmaissa, jossa olisi pyrittykään analysoimaan avun vaikutuksia esimerkiksi 20 tai 30 vuoden tähtäyksellä. Missään kohdemaassa ei tiedetä, onko se apu, jota sinne annetaan, lopulta hyödyllistä, turhaa vai mahdollisesti vahingollista. Tällainen analyysi tarvittaisiin välttämättä jossain, jotta tiedetään, onko apu oikean suuruista, pitäisikö sitä tuntuvas-

ti nostaa tai sitten teoreettisena mahdollisuutena, onko se täysin turhaa. Niin kauan kuin tällaisista analyysistä ei ole tehty, liikutaan täysin pimeässä.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa: Arvoisa puhemies! "Kehitysmaiden ihmisten elinolosuhteisiin ja heille tärkeisiin asioihin puututaan yhä ulkopuolelta lainkaan ajattelematta, että paikallisilla ihmisillä olisi tärkeää sanottavaa asiasta." Tämä on lainaus professori Marja-Liisa Swantzilta, kehitysmaiden arjen tuntijalta ja tutkijalta. Swantz jatkaa: "Apu annetaan katsomalla autettavia alaspäin. Ylemmyyden tunne ja yliolkaisuus pilaavat monta hyvää alkua."

Arvoisa puhemies! Kun nyt ilmeisesti on käynnistymässä hyvin laaja kehitysyhteistyömme arviointi useankin selvityksen pohjalta — näitä selvityksiähän on jo pitkään kaivattu — on tärkeätä, että me todella pyrimme keskustelemaan perimmäisestä kysymyksestä: Mitä kehitys on? Suurlähettiläs Malinen on raportissaan nostanut tämän hyvin keskeisesti esille, joskaan ei kovin selkeästi omia linjauksiaan esitä.

Aikaisemmin hallituksen kehitysyhteistyökertomuksissa on mainittu Suomen pyrkivän kestäväan kehitykseen, mutta tämä kestäväan kehityksen määrittely on jäänyt melko epä-määräiseksi. Lohduttavasti kuitenkin viime vuosina on sisällytetty määrittelyyn ympäristön suojeleminen, joskin se tällaisena kantavana ajatuksena on vielä jäänyt aika vaattimattomaksi.

Ikävää on sen sijaan ollut havaita, että naisliikkeen ja monien kehitysmaiden naisten kanssa toimineiden järjestöjen puheenvuorot kehityksestä ja kehityksen määrittelystä ovat kaikuneet kuuroille korville. Jo kymmenisen vuotta on yritetty painottaa eheämpää, realistisempaa, kehityskäsitystä kuin vain bruttokansantuotteen lisäämistä jossakin kehitysmaassa. On yritetty selvittää sitä, että puolet kehitysmaiden asukkaista on naisia ja että kehityksen aikaansaaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä naisten kanssa, heidän hyväksymistään kehityksen tekijöiksi ja heidän tarpeidensa tunnustamista. Vasta nyt monessa virallisessa elimessä ollaan heräämässä tässä asiassa.

Naisliikkeen taholta on myös vahvasti korostettu yksinkertaisen ja paikallisiin olosuhteisiin soveltuvan teknologian viemistä

kehitysmaihin sekä tiivistä yhteistyötä asukkaiden kanssa silloin, kun projekteja toteutetaan. Tämä tarkoittaa projekteja ruohonjuuritasolla. Kun runsaat kymmenen vuotta sitten perustettiin YK:n naisten kehitysrahasto, jonka päätehtävänä on ollut juuri pienimuotoisten projektien aikaansaaminen kehitysmaiden naisten keskuudessa, tälle asialle jopa naurettiin. Hymyssä suin puhuttiin siitä, että joku yrittää muuttaa maailmaa kaivamalla yksinkertaisia kaivoja taikka kehittämällä yksinkertaisia, energiaa säästäviä lieisiä. Nämä projektit ovat kuitenkin tuottaneet hyviä tuloksia ja ovat nyt saamassa arvostusta osakseen. Niitä olisi pitänyt vain olla paljon enemmän. Miksi niitä ei ole ollut enempää? Kysymys on ollut rahan puutteesta.

Monessa yhteydessä on sanottu, että kehitysyhteistyöprojekteihin on ollut riittävästi rahaa. Näin ehkä on saattanut olla joissakin isoissa, kovan teknologian projekteissa, joista monet ovat ainakin tuloksiltaan olleet heiveröisiä, jos eivät kokonaan epäonnistuneita. Tältä pohjalta on sitten annettu ainakin välillisesti ymmärtää, että me voisimme jopa luopua saavutetusta tavoitteesta, vähintään 0,7 prosenttia bruttokansantuotteesta kehitysyhteistyöhön. Uskon, että meidän on hyvin selkeästi jatkettava myös tätä määrällistä keskustelua ja mieluummin asetettava hieman korkeammalle tulevat tavoitteet ja samalla kiinnitettävä huomiota laatuun: mitä kehitys on ja miten kehitysyhteistyötä tulee tehdä.

Toivon, että tässä keskustelussa syntyy myös keskustelua, miten kehitysyhteistyö ja ihmisoikeuksien edistäminen voidaan ja tulee kytkeä yhteen. Kehitysyhteistyöpolitiikkaamme on tarkasteltava entistä painokkaammin myös ihmisoikeuksien näkökulmasta. Se ei mielestäni tarkoita sitä, että me asettaisimme kehitysavulle jyrkkiä ehtoja tai uhkauksia, vaan sitä, että asteittain sopeutamme kehitysyhteistyöhömme myöskin ihmisoikeuksiin liittyvät näkökohdat, yhtä hyvin poliittiset ja kansalaisoikeudet kuin myös taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset ihmisoikeudet. Jos tämän syksyn aikana YK:ssa hyväksytään — niin kuin todennäköistä ja toivottavaa on — Lasten oikeuksien sopimus, antaa se varmasti hyvää pohjaa erältä osin laajentaa juuri ihmisoikeuspolitiikan ja kehitysyhteistyön yhteen nivomista.

Suurlähettiläs Pekka Malinen on raporttinsa johtopäätösoasassa ehdottanut, että avulla tulee olla kehitystä edistävä tarkoitus. Lainaus: ”Kehitysmaiden köyhät on jätettävä kansalaisjärjestöjen huoleksi. Näiden käyttöön on varattava 15–20 prosenttia virallisista kehitysapuvaroista.” Tätä kannanottoa en kokonaan ymmärrä. Olen samaa mieltä, että kansalaisjärjestöjen ja lähetysjärjestöjen toiminta on ollut erittäin tuloksellista ja näillä on niitä kanavia, joita tarvitaan juuri köyhimpien ja alistetuimpien ihmisten auttamisessa, mutta minusta ei ole mitenkään mahdollista jättää vaikeinta palaa vain lähetys- ja kansalaisjärjestöjen tehtäväksi. Näin ainakin joudun itse tulkitsemaan suurlähettiläs Malisen johtopäätöstä hänen kirjansa johtopäätösoasassa. Virallisen kehitysyhteistyöpolitiikan on kannettava myös huolta köyhimpien maiden köyhimmistä ihmisistä.

Taustalla saattaa olla jonkinlainen ajatus siitä, että kehitysyhteistyön ei tule olla mitään sosiaalipolitiikkaa tai sen ei tule perustua yleisinhimillisen solidaarisuuden ja auttamisen ajatukseen, yhteisvastuuseen. Minusta tuntuu, että jos me luovumme näistä ajatuksista, silloin myös yksi kantava voima kehitysyhteistyön tekemiselle särkyy. Meillä täytyy olla tiettyjä utopioita silloinkin, kun emme voi niitä saavuttaa. Ne kannustavat ja innostavat meitä työhön. Jos me luovumme utopioista ja toivosta, toivosta paremmasta maailmasta, ei varmastikaan kehitysyhteistyön teho ja innostus voi olla kovin suurta.

Täällä on jo monissa puheenvuoroissa viitattu ulkoasiainvaliokunnan mietintöön, jossa on annettu laaja tuki lähetys- ja kansalaisjärjestöjen työlle ja erityisesti korostettu lähetysjärjestöjen työn pitkäjänteisyyttä ja tuloksellisuutta. Uskon, että juuri se, että työtä on tehty paikallisen väestön omalla kielellä, on ollut äärimmäisen tärkeä onnistumisen edellytys. Uskoisin, että tässä asiassa myös virallinen kehitysyhteistyö voisi ottaa jotain opiksi. Usein asiantuntijat puhuvat vierasta kieltä ja ovat lyhyen aikaa maassa. He jäävät helposti ulkopuolisiiksi, eikä ehkä aina synny myöskään vahvaa perusluottamusta.

Ulkoasiainvaliokunnalla on ollut mahdollisuus tutustua mm. Ambomaan tilanteeseen ja kokemuksiin siellä. Kaiken sosiaalisen ja

sivistyksellisen työn ohella on välttämätöntä korostaa, että tämä työ on luonut myös pohjaa Namibian itsenäistymiskehitykselle.

Toisaalta haluan tuoda esille sen, että meillä oli mahdollisuus Botswanassa tutustua myös lähetyjärjestöjen työhön. Kävi ilmi, että työ on hyvin muuntuvaista, se pystyy hyvin helposti vastaamaan paikallisiin tarpeisiin. Siellä oli lähdetty kouluttamaan kaupungin työssä käyviä nuoria, jotka olivat joutuneet jättämään koulunsa kesken tai heillä ei ollut mahdollisuutta käydä koulua. Tämän tyyppinen työ, jossa löydetään kipeimmät tarpeet paikan päällä, on erittäin lämpimästi tuettavaa.

Täällä on viitattu myös siihen, että vasta nyt lähetyjärjestöjen työ saa varauksetonta tukea. Aikaisemmin on saattanut olla sellaista pelkoa, että kun lähetyjärjestöjen työ on sidottu tiettyyn uskonnolliseen vakaumukseen ja katsomukseen, tämä jollakin tavalla saattaisi olla vahingollista. Minusta tuntuu, että me aika usein myös virallisessa kehitysyhteistyössä unohtamme sen, että mekin olemme virallisen kehitysyhteistyön kautta viemässä kehitysmaihin ideologiaa, teknologiaan pohjautuvaa uskoa, joka valitettavan monta kertaa pohjautuu hyvin kapeaan ihmiskuvaan. Uskon, että monet ongelmat syntyvät juuri siitä, että tämä lähtökohta on ajanut niin yksipuolisesti taloudelliseen kehitykseen ja niin yksipuoliseen ihmiskuvaan.

On hyvin ilahduttavaa, että käsittääkseni myös nykyinen hallitus on sitoutunut siihen, että jos Namibia lähiaikoina pystyy itsenäistymään — näin on toivottavaa, ja uskon itse, että sittenkin tämä prosessi on vietävissä loppuun — Namibiasta tulee myös Suomen pääkehitysapukohde tai yksi niistä. Se työ, jota siellä on tehty, tarvitsee kipeästi jatkoa ja myös selkeästi enemmän resursseja.

Toivon myös, että meillä olisi rohkeutta etsiä keinoja, miten voisimme myös tukea Etelä-Afrikan tasavallan mustaa, sorrettua enemmistöä Anc:n tukemisen ohella. Tässä saattaisivat kirkot olla hyvänä kanavana. Saattaa löytyä myös muita keinoja, mutta se vaatii tietyn kynnyksen ylittämistä ja uusien ajatusten hyväksymistä.

Olen myös lämpimästi tukemassa niitä ajatuksia, jotka on kirjattu yhteisenä kannanottona valiokunnan mietintöön, jotka merkitsevät lähety- ja kansalaisjärjestöjen omavastuuosuuden laskemista.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä sanoa muutaman sanan eräästä kestoaiheesta. Kaikissa keskusteluissa ja kaikissa raporteissa korostetaan kehitysmaiden rajua väestön kasvua. Kaikki ovat yksimielisiä siitä, että väestön kasvua on voitava hillitä, jos yleensä pyritään rakentamaan kestävää tulevaisuutta. Kun sitten puhutaan väestön kasvun hillitsemisestä, jäävät käytännön toimenpiteet hyvin usein yleiselle tasolle. Suurlähettiläs Malinenkin, joka on tätä asiaa omassa raportissaan käsitellyt, puhuu hyvin yleisellä tasolla asenteiden muuttamisesta. Miten se tapahtuu, ketkä ovat avainhenkilöitä, siinä hänenkin reseptinsä ovat jo huomattavasti epämääräisemmät.

Hyvin vahvana elää käsitys, että perhesuunnittelu- tai väestöohjelmat olisivat joitakin teknisiä ohjelmia, joita voidaan toteuttaa hallitusten päätöksillä, jopa väkivallalla. Tässäkin yhteydessä on kuitenkin tärkein ihminen. Perheiden lapsiluku liittyy vahvasti yhteiskunnan arvoihin ja uskonnollisiin käsityksiin, mutta myös koko inhimilliseen kulttuuriin. Jos miehisyiden arvon mitta on se, kuinka monta lasta on perheessä, on selvää, että ylhäältä päin tulevilla määräyksillä ei ole mitään vaikutusta. Toisaalta monissa kehitysmaissa naisilla ei edelleenkään ole mitään muuta mahdollisuutta kuin avioliitto ja runsas lapsikatra.

Perhesuunnittelun onnistumisen edellytyksenä on, että samanaikaisesti huolehditaan myös naisten terveydenhuollosta, koulutuksesta ja mahdollisuuksista tehdä töitä ja ansaita rahaa myös kodin ulkopuolella. Naisille tulee taata samat oikeudet kuin miehille esimerkiksi maan omistamisessa, yritystoiminnassa jne. Muun muassa Väestörahojen vuosiraportissa tältä vuodelta todetaan, että ei perhekoko tule pienenemään ennen kuin lapset lakkaavat olemasta ainoa perusta naisten arvostukselle. Monissa maissa syntyvyys on jopa laskenut useita kymmeniä prosentteja, kun tyttöjen koulutustaso on noussut.

Tässäkin yhteydessä on varmasti syytä painottaa ihmisten kuuntelemista, mitä heillä itsellään on sanottavanaan ja mitkä ovat heidän todelliset tarpeensa ja miten he mielellään lisääntymisen. Toisaalta on välttämätöntä muistaa, että monessa maassa olisi valmiutta perhesuunnitteluun, mutta mahdollisuudet ja rahalliset edellytykset puuttavat.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä painottaa sitä, että ne haasteet, jotka meillä ovat edessämme, ympäristönsuojelu mukaan lukien, josta tänään on jo paljon puhuttu, tarkoittavat sitä, että tämä 0,7 prosenttia bkt:sta on vähintä, mitä meidän tulee uhrata apuluonteiseen kehitysyhteistyöhön. Uskon, että meidän on mahdollista tinkiä kulutuksestamme enemmänkin tämän asian hyväksi. Samalla kuitenkin on alleviivattava kehitysyhteistyön sisältöä ja sitä, että sen tulee lähteä kehitysmaiden kansalaisten tarpeista. Valintaan ei saa vaikuttaa se, mikä on palautusprosentti tai voidaanko projektin kautta edistää suomalaisten tavaroiden vientiä kehitysmaihiin. Uskon, että erityisesti tulee panostaa sosiaalisen kehityksen edistämiseen ympäristönsuojelun ohella.

Ed. Elo: Arvoisa herra puhemies! Suomen kehitysapu on viime vuosina kehittynyt todella myönteisesti. Tästä osoituksena todettakoon, että vuonna 1977 Suomi antoi kehitysapuun 0,6 prosenttia bruttokansantuotteesta, mikä oli silloin puolet Oecd:n keskiarvosta, joka täsmällisesti sanottuna oli tuona vuonna 1977 0,33 prosenttia bruttokansantuotteesta. Kuten tiedetään, Suomen kehitysapu on nyt saavuttanut tai saavuttamassa 0,7 prosentin bruttokansantuoteosuuden, kun Oecd-maat keskimäärin polkevat paikallaan, niin että viimeisten käytettävissä olevien tilastojen mukaan, jotka ovat vuodelta 1987, Oecd:n keskiarvo oli 0,35 prosenttia bruttokansantuotteesta.

Suomen suhteellinen osuus on siis runsaan kymmenen vuoden aikana yli nelinkertaistunut. Suomen edellä suhteellisessa osuudessa ovat enää sellaiset tunnetut kehitysapua antavat maat kuin Ruotsi, Norja, Tanska ja Hollanti. Tämän lisäksi voidaan todeta, että pääosa Suomen kohdemaista kuuluu köyhimpiin maihin, mitä kansainvälisesti pidetään hyvänä suuntauksena. Edelleen Suomi antaa kehitysapua suhteellisen harvoille maille, jolloin kehitysavulla on todellista vaikutusta näiden maiden kehitykseen. Kaiken kaikkiaan yli 60 prosenttia Suomen kahdenvälisestä avusta suuntautuu Afrikkaan.

Hallitus on siis hoitanut velvoitteensa hyvin. Suunta on ollut oikea ja kehitys nousujohteinen. Kehitysapu nousee ensi vuoden budjetissa yli 3,5 miljardiin markkaan, ja on luonnollista, että keskustelu sen suuntaami-

sesta ja kehitysavun yleisestä antamisesta on paikallaan. Pohdiskelu on mielestäni siirrettävä entistä enemmän määrällisestä avusta laatuun. Edelleen mielestäni on syytä käydä keskustelua kehitysavun hallinnoinnista, ulkoasiainministeriön ja ulkoasiainvaliokunnan rooleista. Pohjana voidaan hyvin käyttää täälläkin jo tänään mainittuja ulkoasiainministeriön asettaman asiantuntijatyöryhmän raporttia tämän vuoden kesäkuulta sekä suurlähettiläs Pekka Malisen kirjaa nimeltä Kehitysapu täysremonttiin. Kuten ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä todetaan, ulkoasiainvaliokunta tulee vuoden 1988 kehitysyhteistyökertomuksen yhteydessä palamaan tähän.

Tässä vaiheessa haluan kuitenkin lyhyesti jo kommentoida tänä kesänä julkisuuteen tulleita sekä raporttia että kirjaa. Asiantuntijaryhmän raportti sisältää mielestäni paljon hyödyllistä pohdiskelua ja uusia linjanvetojakin. Sinänsä ei kuitenkaan asiantuntijatyöryhmä ole päässyt mihinkään mullistaviin uusiin ehdotuksiin. Entisen suurlähettiläänsä Pekka Malisen kirja on saanut paljon kritiikkiä osakseen, ja tuntuu siltä, että kritiikki ainakin paikoittain on ansaittua.

Malinen on myös erityisesti arvostellut julkisuudessa kirjansa lisäksi eduskunnan kiinnostuksen puutetta kehitysyhteistyöasioihin. Kun suurlähettiläs Malinen oli kuultavana ulkoasiainvaliokunnan kokouksessa, ainakin allekirjoittaneelle jäi se vaikutelma, että entinen suurlähettiläs oli pysähtynyt kymmenen vuotta sitten vallinneelle tasolle. Hän mielellään puhui ajasta, jolloin hän oli kehitysyhteistyöstä vastaava johtava virkamies. Kuitenkin, kuten alussa totesin, tuolloin runsaat kymmenen vuotta sitten Suomen antama kehitysapu oli määrällisesti varsin pientä, ja saattaa olla, ettei eduskunnalla ehkä tämänkään takia vielä ollut niin kovin suurta kiinnostusta asiaa kohtaan.

Esimerkiksi tämän päivän keskustelu ja — voin sanoa — myös ulkoasiainvaliokunnan keskustelut osoittavat, että eduskunnalla on suurta mielenkiintoa kehitysyhteistyötä kohtaan. Sinänsä voisi toivoa, että kun salissa asiasta keskustellaan, entistä useammat keskusteluun osallistuisivat. Tuntuu siltä, että keskustelu kuitenkin jää aika paljon ulkoasiainvaliokunnan jäsenten varaan. Tietysti voidaan aina esittää kysymys, onko keskustelun ajankohta paras mahdollinen, mutta

eduskunnan pitää keskustella silloin, kun on keskustelun aika. On aivan selvää, että parantamisen varaa eduskunnan kiinnostuksessa kehitys yhteistyötä kohtaan on, mutta varmasti sama koskee lähes kaikkia inhimillisen elämän aloja. Mielestäni kuitenkin entisen suurlähettilään Malisen kritiikki eduskuntaa kohtaan on ollut kohtuutonta eikä perustu ainakaan tämän päivän tilanteeseen.

Malisen pohdiskeluissa on sinänsä varmasti huomionarvoistakin materiaalia. Olen kuitenkin ymmärtänyt niin, ettei hänenkään pohdiskeluissaan ole paljoa sellaista, joka toisi uutta eduskunnan jo aikaisemmin käymiin keskusteluihin ja niihin linjanvetoihin, jotka hallitus on keskuudessaan tehnyt. Väestönkasvusta Malinen puhuu suurena uutena löytönä. Siitä on täälläkin keskusteltu tänä päivänä. Sen paremmin Malisen kirjassa kuin missään muissakaan puheenvuoroissa ei kuitenkaan ole eikä ilmeisesti pystytä osoittamaan ratkaisua — ja tuskin siihen mitään lopullista ratkaisua onkaan — nimenomaan väestönkasvuun.

Henkilökohtainen käsitykseni on, herra puhemies, että päähuomio kehitysavussa pitää tulevaisuudessa Suomen osalta suunnata entistä enemmän kehitysavun laatuun. Minusta on turha eduskunnassa keskustella siitä, pitääkö meidän pysyttää kehitysapu 0,7 prosentissa bruttokansantuotteesta vai nostaa sitä vähitellen 1 prosenttiin. Olen kuitenkin sitä mieltä, että laadullisesti meillä on paljonkin kehittämisen varaa. Mielestäni eduskunnan ja sen ulkoasiainvaliokunnan tehtävä on nimenomaan tuoda esille niitä mielipiteitä, joilla me haluamme vaikuttaa kehitys yhteistyön suuntaamiseen. Oma käsitykseni on, että kehitysapua tulisi suunnata entistä enemmän koulutukseen, terveydenhuoltoon, vesihuoltoon sekä ympäristönsuojeluun, eli jos voisi yhteisellä nimikkeellä sanoa: enemmän pehmeisiin arvoihin.

Kehitysmaakaupasta puhutaan mm. asiantuntijatryöryhmän raportissa ja todetaan, että Suomen kehitysmaakauppa, joka edustaa noin 7—8 prosenttia kokonaiskaupastamme, on varsin vähän verrattuna Oecd-maiden keskiarvoon. Oecd-maissa keskimäärin kehitysmaakauppa edustaa noin 20 prosenttia näiden maiden kokonaiskaupasta. Ehkä keskeisin ongelma tässä on, että kehitysmaatuotteita Suomessa tunnetaan suhteelliseen huonosti, ja sen takia nimenomaan kehitys-

maatuotteiden tuntemusta tulisi voimakkaasti maassamme lisätä. Toinen ongelmahan meillä on, joka asiantuntijatryöryhmän raportissa tulee myös esille, että me päinvastoin kuin monet teollistuneet maat tuomme öljymme lähinnä Neuvostoliitosta emmekä kehitysmaista. Täten meidän kehitysmaakaupamme jää huomattavasti jälkeen muiden teollistuneiden maiden keskiarvosta.

Mitä tulee kansalaisjärjestöjen kehitystyöhön, olen sitä mieltä, että ulkoasiainvaliokunta on ottanut oikean kannan siihen, että 40 prosentin omavastuuosuudesta kansalaisjärjestön osalta pitäisi voida luopua ja edelleen osoittaa entistä enemmän budjettivaroja kansalaisjärjestöjen tekemälle kehitysyhteistyölle.

Herra puhemies! On myös myönteisenä seikkana todettava, että monenkeskinen apu on säilynyt samalla noin 40 prosentin tasolla kokonaisavusta, jolla se on ollut jo pitkän aikaa. Se on korkea osuus kehitysavusta kansainvälisesti katsottuna.

Kun YK:n kehitysohjelman Undp:n pääjohtaja Draper vieraili joitakin viikkoja sitten Suomessa, hän antoi varsin hyvän arvosanan Suomen panoksesta YK:n kehitysohjelman toteuttamisessa. Kuitenkin haluan tässä yhteydessä aivan lyhyesti todeta, että Draper sekä ulkoasiainvaliokunnan vieraillessa viime vuonna YK:ssa että tänä vuonna hänen käyntinsä yhteydessä on kehottanut meitä suomalaisia myös paneutumaan entistä paremmin siihen, miten monenkeskistä kehitysapua käytetään, ja tutustumaan nimenomaan siihen paikan päällä. Pääasiassahan esimerkiksi ulkoasiainvaliokunnan matkat ovat kohdistuneet kohteisiin, jotka ovat kahdenkeskisessä avussamme mukana.

Mitä hallintoon tulee, niin kuin totesin jo aikaisemmin, 3,5 miljardin markan summa tietysti edellyttää, että tätä rahaa hallinnoidaan mahdollisimman tehokkaasti niin, että siitä saadaan todellista apua kehitysmaille. Jo aikaisemmin mm. ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Markus Aaltonen on ehdottanut, että pohdittaisiin erityisen kehitys yhteistyöministerin asettamista. Mielestäni nykyinen kansainvälisyyden lisääntyminen edellyttää oikeastaan entistä enemmän sitä, että kehitys yhteistyöministeri tulisi seuraavissa hallitusneuvotteluissa jo ottaa esille. Erityisesti haluan korostaa sitä, että Länsi-Euroopan integraatio vie niin paljon aikaa ulkomi-

nisterin kokonaisajasta tulevaisuudessa lähivuosina, että kehitysyhteistyölle aivan pakostakin jää aivan liian pieni osuus.

Mitä tulee ulkoasiainvaliokunnan rooliin, niin kuin olen todennut, ulkoasiainvaliokunta on hyvin kiinnostuneesti aina käsitellyt kehitysyhteistyökertomusta. On aivan selvää, että ulkoasiainvaliokunnan rooli muuttuu myös lähiaikoina, kun mainittu integraatiokehitys tulee työllistämään ulkoasiainvaliokuntaa huomattavasti enemmän kuin tähän asti.

Mielestäni ajatus siitä, että ulkoasiainvaliokuntaa kehitettäisiin samaan suuntaan kuin valtiovarainvaliokunta ja ulkoasiainvaliokunta ehkä vähän laajennettuna jakautuisi jaostoihin, joissa olisi mm. kehitysyhteistyöjaosto ja integraatiojaosto, saattaisi olla pohdiskelun arvoinen. Joka tapauksessa toivon, että tätä tärkeätä huomionarvoista pohdiskelua ulkoasiainvaliokunnan työnjaosta tehtäisiin myös tulevaisuudessa, koska sillä on varmasti suuri merkitys siinä, miten eduskunta ja sen ulkoasiainvaliokunta pääsevät perehtymään asioihin. Tässäkin yhteydessä haluan kuitenkin korostaa sitä, että ulkoasiainvaliokunnalla pitää olla riittävästi työvoimaa, jotta se pystyy myös perehtymään asioihin riittävässä määrin.

Herra puhemies! Haluan myös tässä yhteydessä lyhyesti kannattaa valiokunnan puheenjohtajan Markus Aaltosen näkemystä siitä, että Suomen pitäisi entistä enemmän kiinnittää huomiota kehitysyhteistyössä ihmisoikeuksiin ja poliittiseen demokratiaan. Olen vahvasti samaa mieltä hänen kanssaan siitä, että kehitysapuun voidaan yhdistää ihmisoikeuksien ja poliittisen demokratian kehittäminen vastaanottajamaissa. Kuten ed. Aaltonen totesi, ongelmatonta tämäkään ei ole. Köyhimmissä kehitysmaissa poljetaan varmasti ihmisoikeuksia ja rajoitetaan poliittista demokratiaa siinä kuin hieman paremmin kehittyneissä kehitysmaissa. Meidän tehtävämme on kuitenkin yrittää vaikuttaa kehitysmaiden monipuoliseen kehitykseen mukaan lukien ihmisoikeudet ja poliittinen demokratia.

Herra puhemies! Lopuksi haluan todeta, että Suomen ei todellakaan tarvitse hävetä panostaan kehitysyhteistyössä viime vuosien aikana. Selvää kuitenkin on, että emme voi yksin vaikuttaa kovinkaan paljon kehitysmaiden globaaliin kehitykseen, mutta

voimme yhdessä muiden maiden kanssa ja kehottamalla muita maita toimimaan Suomen esimerkin mukaisesti vaikuttaa kehitysmaiden myönteiseen kehitykseen. Ongelmat eivät valitettavasti kehitysmaissa ole vähentyneet, vaan lisääntyneet.

Ministeri Kanerva: Herra puhemies! Mahdollisimman lyhyesti: Ensinnäkin ympäristönsuojelun vaikeasta tilanteesta lähialueella ja sen ratkaisemisesta kehitysyhteistyömäärärahojen turvin ei ole keskusteltu missään sellaisessa yhteydessä, jossa kehitysyhteistyövarojen suuntaamisesta päätetään. Näin sen vuoksi ennen muuta, että nämä ovat kaksi eri luokan asiaa eivätkä täytä tietysti kriteereitä kehitysyhteistyömäärärahojen osalta. Niitä täytyy katsoa toisistaan erillään olevina hankkeina, ja päätään ei voi siltä osin kukaan täälläkään pistää pensaaseen.

Toinen asia, herra puhemies, on se, että Suomi kykenee tänä päivänä pitämään aika hyvää profiilia yllä kehitysyhteistyönsä määrän osalta. Tämä profiili on tarkoitus säilyttää. Samalla kun olemme kansainvälisessä vertailussa hyvin hoitaneet tämän asian, olemme erittäin heikosti hoitaneet sen, millä tavalla suomalaisten kädenjälki näkyy kansainvälisissä kehitysyhteistyöstä vastaavissa järjestöissä. Täällä on viitattu esimerkiksi Undp:n johdon arvioihin Suomen kehitysyhteistyön laadusta ja siinä yhteydessä tuotu esille, mikä käsitys siellä on Suomen arvosta, mutta se ei näy näissä järjestöissä. Me olemme siellä luokan viimeisellä rivillä emmekä suinkaan luokan parhaita oppilaita, vaan päinvastoin.

Toivoisin, että samalla kun käytetään kaikki täällä oleva arvokas ajatuksellinen henkinen näkemys Suomen kehitysyhteistyöpolitiikan laadun turvaamiseen, sen kehittämiseen, olisi sen verran itsevarmuutta myös meillä, että ponnisteltaisiin sen eteen, että meillä olisi suomalaista annettavaa näitten järjestöjen toiminnan suuntaamiseen, niitten byrokratian purkamiseen, järjestöjen toiminnan saattamiseen lähemmäksi kehitysmaitten omia tarpeita. Pitää olla itseluottamusta sen verran, että myös suomalaisille tehdään tilaa näitten kansainvälisten järjestöjen johtopaikoilla. Enkä jättäisi kritiikin ulkopuolelle äsken mainittua YK:n alaista kehitysyhteistyöjärjestöä Undp:täkään.

Ed. Kuuskoski-Vikatmaa (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen monessa asiassa ed. Elon kanssa samaa mieltä ja voin mm. tukea ehdotusta siitä, että ulkoasiainvaliokunnankin tulisi työssään ehkä jakaantua jaostoihin, joissa voitaisiin tarkemmin perehtyä asioihin.

Mutta haluaisin vielä palata määrä — laatu-keskusteluun. Varmasti on aivan totta, että päähuomio täytyy nyt kiinnittää laatuun, mutta ei pidä vähätellä keskustelua määrästä. Meillä täytyy olla aina jotakin, johon me sitä laatua ajamme. Hyvin helposti alkaa myös pinnan alla kyteä ajatuksia siitä, että kehitysyhteistyövaroista voidaan osa supistaa. Kun tulee ja saattaa tulla taloudellisesti vaikeammat ajat, helposti käydään näihin kiinni, ellei tätä puolta asiasta myös pidetä vahvasti esillä.

Ed. Andersson: Herra puhemies, herrat! Minusta on erittäin myönteistä, että käydyssä keskustelussa on perussuhtautuminen kehitysyhteistyöhön ja kehitysaputyöhön ollut myönteistä ja asiallista ja että semmoisia kansallishovinitisia äänenpainoja kuin vielä muutama vuosi sitten kuultiin Suomessa ei ole onneksi lainkaan täällä kuultu.

Itse toivoisin joko integraatitiedonannon yhteydessä tai sitten marraskuun 14 päivänä, kun seuraavan kerran täällä keskustellaan kehitysyhteistyöstä, että myös keskusteltaisiin siitä, mitä Länsi-Euroopan integraatiokehitys ja tuleva valtava maailman mahtavin talousalue ja sen luominen merkitsee kehitysmaitten mahdollisuuksille selvittää ongelmistaan. Mielestäni nimittäin on ajateltavissa, että EY:n ja Eftan sisämarkkina-alueen sisällä esteet ja tullit ja muurit poistetaan, mutta ulospäin ne varmaan kasvavat entuudestaan. Tästä ainakin henkilökohtaisesti kaipaisin perusteellista selvitystä ja avointa keskustelua.

Kun rahaa käytetään nyt melkein 3,5 miljardia kehitysyhteistyöhön, ei tietenkään ole samantekevää, miten tätä rahaa käytetään. Täällä on moni puhunut siitä, että pitäisi kantaa huolta kehitysyhteistyön laadusta. On myös puhuttu Pekka Malisen raportista "Kehitysapu täysremonttiin" ja sanottu, että siinä on sekä realistisia ja myönteisiä puolia että myös kritiikin aihetta.

Henkilökohtaisesti olen kiinnittänyt huomiota siihen, sanoisin, hieman jälki-imperia-

listiseen sävyyn, jota raportista löytyy esimerkiksi tässä lauseessa: "Valtiolta valtiolle annettavan avun ehdoksi on asetettava vastaanottajan yhteiskunta- ja talouspolitiikan muuttuminen sellaiseksi, että omalta pohjalta versoava yritteliäisyys ja talouden kasvu ovat mahdollisia." Tätä tietysti voi tulkita eri tavoin, mutta eräs tulkinta on tietysti se, että meidän pitäisi ainoastaan yrittää auttaa markkinatalousmaita tai sellaisia maita, jotka ovat hyvää vauhtia menossa markkinatalouteen. Mielestäni tämä on kyllä hyvin mielenkiintoinen näkökohta, josta myös olisi hyvä keskustella tarkemmin.

En lähde toistamaan esimerkiksi ed. Laienen ja ed. Kuuskoski-Vikatmaan mielestäni hyvin järkeviä näkökohtia, mutta haluaisin tuoda muutaman näkökohdan esiin, joita olen saanut Ari Kaaron artikkelista. Ari Kaaro valmistelee lisensiaattityötä kansainvälisen talouden kysymyksistä ja on korostanut neljää pääkohtaa kehitysyhteistyösämme.

Ensinnäkin, mikä on jo tullut esille, kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyötä tulisi tukea entistä enemmän. Myös meidän tulisi panostaa pieniin, maanläheisiin projekteihin, joihin ei liity liian korkeatasoista teknologiaa. Tätä ajatusta puoltaa myös se näkökohta, että pienet projektit ovat toistettavissa eri maissa. Niitä voidaan vähän muuntaa ja toistaa ja myöskään niihin ei sisälly se suuri epäonnistumisen riski, mikä sisältyy hyvin suuriin projekteihin, jotka saattavat mennä täysin pieleen.

Kuitenkin täytyy muistaa, että jos me annamme enemmän resursseja, rahaa, kansalaisjärjestöille, rahaa ei pystytäkään tällä hetkellä käyttämään, koska ulkoministeriön kehitysyhteistyöosastolla ei ole tällä hetkellä tarpeeksi henkilökuntaresursseja näitä rahoja kanavoimaan. Pitäisin hyvin tärkeänä, että lisättäisiin KYOon tarpeelliset voimavarat kansalaisjärjestötoiminnan tehostamiseksi.

Toiseksi Ari Kaaro puhuu ympäristökysymyksistä, joista täällä myös moni on maininnut. Hän ehdottaa, että Kepaan pitäisi perustaa ympäristöasiantuntemuksesta koottu elin, joka voisi olla konsultoitavissa nimenomaan ekologisissa kysymyksissä kehitysyhteistyössä. Kolmanneksi haluaisin painottaa yhteistyömaiden omaa panosta. Tämä kuulostaa itsestään selvältä, mutta projektien onnistumiseksi on avainkysymys.

Neljänneksi mainitsisin vielä siitä, että vaikka meidän suomalaisten kehitysapumme on kehittynyt hyvin viime vuosien aikana, se, mikä kuitenkin arveluttaa siinä, että kehitysyhteistyöstä on tullut bisnes. 60 prosenttia kehitysyhteistyöstämme tänä päivänä on jo bilateraali kauppaa. Mielestäni kyllä pitäisi karsia bisnesaspektit mahdollisimman paljon pois kehitysyhteistyöstä.

Lopuksi haluaisin vielä muutamalla sanalla koskettaa maailman suurinta kehitysmaata Kiinaa, jossa asuu viidennes maapallon ihmisistä. Tässä yhteydessä mielestäni voi ihmetellä ja myös paheksua sitä, että Suomen hallitus nyt on lähettämässä ulkomaankauppaministeri Salolaista Deng Xiaopingin vieraaksi. Onko muisti niin lyhyt siihen, mitä tapahtui 4 päivä kesäkuuta tänä vuonna? Onko niin, että hallitus nyt on saamassa ikioman jörndonnerin, ja tulevatko taputukset olemaan yhtä raikuvia, kun ministeri Salolainen käy siellä?

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Anderssonin perusteelliseen ja erittäin valistuneeseen puheenvuoroon haluaisin liittää erään huomautuksen. Erityisesti kun tietää, että ed. Anderssonin siviiliammatti on lääkäri, olisi odottanut, että hän olisi jonkin verran puuttunut väestöräjähdykseen kehitysmaissa, joka joka tapauksessa, vaikutti se kuinka hurjalta hyvänsä, on eräs ongelmien perussyistä, ja pohtinut niitä erilaisia mahdollisuuksia, miten tähän voitaisiin vaikuttaa. Tietysti eräs mahdollisuus on, että asiaan ei vaikuteta ollenkaan, vaan tietoisesti heittäytytään tässä kysymyksessä passiiviseksi, mutta minusta se ei kuitenkaan ole oikea tie.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Paloheimolle sanoisin, että olen täysin tietoinen väestöräjähdysongelmaista. Olen myös tietoinen, että siihen meillä on esitetty hyvinkin radikaaleja ja julmiakin reseptejä. Ehkä ne ovat kovin realistisia.

Itse olin tilaisuudessa käydä Kiinassa tämän vuoden huhtikuussa ja keskustella siellä terveydenhoidon asiantuntijoiden kanssa. Siellä oltiin ylpeitä siitä, että tällä yksi lapsi-systeemillä oli pystytty vähentämään väestön kasvua 200 miljoonalla kymmenessä vuodessa. Tietysti Kiinan esimerkki on erit-

täin hyvä, joskaan se ei ole kaikkialla Kiinassa toteutunut ja siihen liittyy tietysti paljon ongelmia, niin kuin jokainen täällä tietää. Mutta koko väestönkasvuongelma on tietysti hyvin laaja ja sekin vaatisi aivan erillisen keskustelun.

Ed. Aaltonen (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Saattaa olla, että joudutaan erilaisten syiden ja seurausten viidakkoon, jos lähdetään ed. Paloheimon tavalla pohtimaan ongelmien perussyitä, joiksi hän mainitsi mm. väestöräjähdyksen. Väestöräjähdys itse asiassa on varmaan yksi oire ja seuraus maailman köyhyydestä, eli köyhyys pikemmin lienee niitä perimmäisiä ongelmia, joiden poistamiseen kehitysyhteistyöllä on pyrittävä, jotta saataisiin aikaan pysyvää kehitystä, jonka kautta myös väestön ylenmääräinen kasvu voitaisiin hillitä.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aaltonen esitti erään näkemyksen, joka on melko tavallinen ja mielestäni aika populistinen. Kysymys on munasta ja kanasta, kumpi on ollut ensin, köyhyys vai väestöräjähdys. Ne ovat kaksi ongelmaa, jotka selvästi riippuvat toinen toisistaan. Silloin kun väitetään, että köyhyys on nimenomaan kaikkien ympäristöongelmien perustavin syy, kannattaisi pohtia esimerkiksi sitä, että siihen aikaan, kun maapallolla oli vielä huomattavasti enemmän köyhyyttä kuin nykyisin, eli ennen teollista aikaa, ei kuitenkaan ollut ympäristöongelmia. Jos köyhyys välttämättä olisi se perussyy eikä väestönkasvu, niin silloin ympäristöongelmia olisi ollut jo siihen aikaan, kun köyhyyttä oli, mutta ei väestönkasvua.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Koska vuoden 1988 kehitysyhteistyökertomus tulee lähete keskusteluun parin viikon sisällä ja ulkoministeri Paasio on läsnä keskustelussa, ainakin näin on luvattu, ja kun siinä nimenomaan voidaan antaa eväitä ulkoasiainvaliokunnalle, kun se käsittelee kertomusta, niin omalta osaltani haluaisin säästää pidemmät puheet sen yhteyteen ja tässä yhteydessä puuttua vain yhteen kysymykseen. Tässä keskustelussa on jo useissa puheenvuoroissa ollut esillä lähetyjärjestöjen ja kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyömäärärahat. Nämähän nykyään ovat samalla

momentilla, ja sen vuoksi mielestäni niistä on syytä puhua yhdessä ja yhden nimikkeen alla.

Ed. Andersson totesi, että suurlähettiläs Malisen tutkimuksessa on hyvää ja huonoa. Hyvänä asiana siitä voisi poimia juuri sen, että hänkin muistaakseni esitti peräti kansalais- ja lähetysjärjestöjen kehitysyhteistyömäärärahojen moninkertaistamista nimenomaan sillä perusteella, millä eduskuntakin on vaatinut näiden määrärahojen lisäämistä, eli että ne vastaavat kehitysyhteistyön tavoitteita. Omavastuuosuudesta valiokunta on lausunut kannanoton, ja kun vielä tässä vaiheessa ei ole varmuutta, että ensi vuoden määrärahojen osalta jo omavastuuosuutta pienennettäisiin, vaikka tämmöisiä suunnitelmia on, niin toivoisin, että jos asia ei varmistu siihen mennessä, kun mietintö valmistuu, valtiovarainvaliokunta omassa mietinnössään ensi vuoden budjetin osalta toteaisi painokkaasti, että omavastuuosuutta on todella nyt jo kiireellisesti alennettava, koska tänä vuonna osa määrärahoista jää käyttämättä juuri sen vuoksi, että omavastuuosuus on niin korkea.

Ed. Jokinen: Herra puhemies! Kehitysyhteistyöstä on ollut todellakin syytä tehdä yleinen arvio. Se, mitä tämä arvio on saanut aikaan ja mitkä ovat painopisteet, on hyvin tärkeä kysymys. Ulkoasiainvaliokunnan olisi tärkeää selvittää myös Suomen suhtautuminen tämän päivän Kambodzhaan ja edelleen toimivaan Pol Potin hirmuhallintoon, joka prinssi Sihanoukin, USA:n ja Englannin ym. maiden tuella ja aseilla harrastaa sairaaloiden hävittämistä, murhia ja tuhoja, vesijohdojen ja talojen räjäyttämistä.

Ulkoasiainvaliokunnan olisi välttämättä tutustuttava englantilaisen John Pilgerin maailmaa havahduttavaan ohjelmaan, joka esitettiin Suomen TV 1:ssä tiistai-iltana. Tämä ohjelma selvittää, miten kymmenen vuotta sitten kaatui Kambodzhassa Pol Potin johtama punaisten khmerien hirmuhallinto, joka julmuudessaan ylitti jopa Hitlerin ja Stalinin aikaansaannokset. Punaisten khmerien käsissä menehtyi yli miljoona kambodzhalaista. Taloudellisesti ja kulttuurisesti maa poljettiin kivikauden tasolle.

Pol Potin hallituksen kukisti maahan tunkeutunut Vietnamin armeija. Tänä syksynä Vietnam on vetänyt joukkonsa Kambodz-

hasta ja punaisten khmerien pelätään nousevan uudelleen valtaan. Punaisilla khmereillä on käytössään tuhansien miesten vahvuinen hyvin aseistettu sissiarmeija. Siitä kertoi tämä televisio-ohjelma. Toivottavasti televisio uusii ohjelman lähiaikoina ja sellaiseen aikaan, ettei toisella kanavalla ole kevyttä, vetävää viihdettä, jotta ihmiset saavat tietoa siitä, miten ns. kansainvälisyys sysää syrjään todelliset ongelmat ja antaa murhaajille synninpäästön ja lisää aseita. Tästä on todella kysymys.

Näin tapahtuu tänään Kambodzhassa. Pääministeri Thatcher mm. käy halaamassa prinssi Sihanoukia ja kuuluisan Pol Potin apulaista. Samoin tekevät muutkin, jotka keräävät apua ja tukea fasistisille punaisille khmereille, mutta jättävät Kambodzhan kansan apua ja tukea vaille. Vietnamia vaadittiin vetämään joukkonsa Kambodzhasta, ja nyt ovat punaiset khmerit nousemassa jälleen valtaan. Pääkallovuoret tulevat kasvamaan. Siitä on konkreettisia esimerkkejä.

Tämä englantilaisen John Pilgerin toimittama filmi kertoi selvitysten ohella karmeaan tämän päivän todellisuutta tilanteesta, mutta apua ei ole luvassa Kambodzhean kansalle miltään suunnalta. Kun Suomi ja suomalaiset vaikuttavat eri puolilla, YK:ssa ja muissa kansainvälisissä elimissä, olisi Suomen velvollisuus paneutua siihen vakavaan uhkaan, joka on tänään Kambodzhassa. Myöhäistä se on sen jälkeen, kun punaiset khmerit aloittavat jälleen tunnetun tuhokampanjansa, josta he ovat jo kertoneet. Miehistä tehdään lannoitetta ja naisista synnytyskoineita.

Missään muualla maailmassa ei ole tällä hetkellä yhtä hälyttävää tilannetta kuin tässä kohteessa. Olisi jo aika suomalaistenkin puuttua siihen vakavaan uhkaan, jonka alaisena tänä päivänä on suuressa köyhyydessä ja suunnattomia kärsimyksiä kestänyt Kambodzhan kansa. Millä oikeudella Suomi on toistuvasti ohittanut kaikkein kipeimmän ja vakavimman kehitysapukohteen? Siksikö, että tällä suunnalla ei ole saatavissa voittoja sijoitetuista kehitysapumäärärahoista? Ilmeisesti Suomi tekee tässä kuten muutkin maat eli kokoaa pisteitä kehitysaputyöstään, mutta ei auta kaikkein suurimman onnettomuuden uhreja. Tällainenko onkin paljon mainostettu kansainvälinen kehitysapu? Tällaisena se toimii. Sen selvitti varsin tarkoin

tiistai-illan elokuva, jota tuskin ulkoasiainvaliokunta katseli. Olisi ainakin puheenjohtaja Markus Aaltosen oikea aika nyt tutkia tämä elokuva.

Ed. Alho: Herra puhemies! Samasta syystä kuin ed. Stenius-Kaukonen säästän laajan puheenvuoroni suomalaisesta kehitysyhteistyöstä tuonnemmaksi, kun siihen aivan piakkoin avautuu mahdollisuus. Haluan kuitenkin tässä yhteydessä myös lausua tyytyväisyyteni siitä, että ulkoasiainvaliokunta on mietinnössään asettunut tukemaan kansalaisjärjestöjen ja lähetysjärjestöjen tekemää kehitysyhteistyötä, ottanut sen kannan, että näiden tukea tulee lisätä ja samalla myös omavastuuosuuksia alentaa. Samalla olen myös aivan samaa mieltä kuin ed. Kuuskoski-Vikatmaa siitä mielipiteestä, jonka Malinen on esittänyt nimenomaisesti suomalaisen kehitysyhteistyön suuntaamisesta. Hän on antanut ymmärtää, että olisi ikään kuin tarkoituksenmukaista, että nimenomaan kansalaisjärjestöt ja lähetystyöjärjestöt olisivat niitä, jotka pitäisivät huolta kaikkein köyhimmistä. Mielestäni tällainen ajattelu on hyvin vaarallinen ja johtaisi kahdenlaiseen kehitysyhteistyöhön, mitä ei voi pitää toivottavana.

Hyvin merkittävää on ollut myös se, että nyt kehitysyhteistyötä voivat tehdä myös valtion eri viranomaiset ja hallintokunnat, ja ehkä tärkeää ulkoasiainvaliokunnan jatko-työskentelyssä olisi huomata se, että myös kuntien toimialaa pitäisi tulkita niin, että kansainvälistyminen ja kehitysyhteistyö voitaisiin nähdä myös kunnan sellaisena toimintana, jonka kautta kuntalaiset konkreettisesti ja käytännöllisellä tavalla voivat osallistua kansainvälistymiskehitykseen ja omalla tavallaan myös kehitysyhteistyön kautta auttaa maailman vähäosaisia.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

Poisto päiväjärjestyksestä

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 15) asia.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

ensi tiistain täysistuntoon

16) Lakivaliokunnan mietintö n:o 13 (HE n:o 54)

17) Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 58 (VNP n:o 4)

ensi viikon perjantain täysistuntoon

18) Pankkivaliokunnan mietintö n:o 4 (K n:o 3)

ensi tiistain täysistuntoon

19) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 18 (HE n:o 140)

20) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 19 (HE n:o 169)

21) Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20 (HE n:o 167)

22) Sosiaalivaliokunnan mietintö n:o 25 (HE n:o 179)

23) Liikennevaliokunnan mietintö n:o 8 (HE n:o 149)

Toinen varapuhemies: Valtioneuvoston kyselytunti on tänään kello 16.30. Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 16.11.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

